

VERSLAG

CRB 2019-1302

De werkgelegenheid in de voedingsindustrie

Verslag over de werkgelegenheid in de voedingsindustrie

Mei 2019

Contactpersoon
Jean-Paul Denayer
jpde@ccecrb.fgov.be
Emmanuel de Béthune
embe@ccecrb.fgov.be

Inhoudsopgave

1 Werkgelegenheid in de voedingsindustrie	6
1.1 Plaats van de voedingsindustrie in de Belgische industrie en economie	6
1.2 Geografische ligging van de werkgelegenheid en verdeling per subsector ...	11
1.3 Omvang van de ondernemingen.....	13
2 Typologie van de werknemer in de Belgische voedingsindustrie.....	17
2.1 Statuut en geslacht.....	17
2.2 Opleidingsniveau.....	18
2.3 Leeftijdsstructuur van de werkgelegenheid.....	20
2.4 Anciënniteit van de werknemers in de onderneming	23
3 Organisatie van het werk in de voedingsindustrie	25
3.1 Deeltijdarbeid	25
3.2 Aantal uren per week	28
3.3 Vaste en tijdelijke arbeidsplaatsen	30
3.3.1 Uitzendarbeid	32
3.4 Atypische arbeid	33
3.5 Werktijdsregeling	38
3.5.1 Identieke werktijden	38
3.5.2 Ploegenarbeid.....	39
3.5.3 Glijdende en gespreide werktijden.....	40
3.6 Tijdelijke werkloosheid.....	41
3.7 Stelsel van werkloosheid met bedrijfstoelag	43
3.8 Loopbaanonderbrekingen en tijdskredieten	45
4 Mobiliteit van de werknemers in de voedingsindustrie	47
4.1 Grenswerknemers	47
4.2 Nationaliteit van de werknemers.....	49
5 Knelpuntberoepen	50
6 Besluit.....	52

Lijst tabellen

Tabel 1-1: Werkgelegenheid in de voedingsindustrie (per duizend) en de rest van de economie	6
Tabel 1-2: Werknemers en zelfstandigen in de voedingsindustrie in procenten van de totale werkgelegenheid	8
Tabel 1-3: Nace 2008 Nomenclatuur	9
Tabel 1-4: Verdeling van de werkgelegenheid per bedrijfstak van de industrie in 2017	10
Tabel 1-5: Aantal en ontwikkeling van de werknemers per gewest over de periode 2011-2017	11
Tabel 1-6: Aandeel in het aantal werknemers per sector en per gewest op 31 december 2017	12
Tabel 1-7: Verdeling loontrekkenden per subsector in de voedingsindustrie op 30 december 2017	13
Tabel 1-8: Voeding- en drankenindustrie naar omvang van de ondernemingen op 31 december 2017	14
Tabel 2-1: De werknemers van de voedingsindustrie naar statuut en geslacht in december 2017	17
Tabel 2-2: De werknemers van de voedingsindustrie naar paritair comité (09/2018)	18
Tabel 2-3: Paritaire comités werknemers in voedingssector	18
Tabel 2-4: Gemiddelde anciënniteit in de verwerkende industrie in 2017	24
Tabel 3-1: Aandeel van de voltijd- en deeltijdwerknemers in het totale personeelsbestand van de voedingsindustrie (Nace 10)	26
Tabel 3-2: Aandeel van de deeltijdarbeid in de verwerkende industrie in 2017	27
Tabel 3-3: Gemiddelde wekelijkse arbeidsduur naar geslacht, statuut en arbeidsregeling in de voedingsindustrie (Nace 10)	29
Tabel 3-4: Vaste en tijdelijke banen in de voedingsindustrie	31
Tabel 3-5: Avondwerk in de voedingsindustrie (Nace 10)	34
Tabel 3-6: Nachtwerk in de voedingsindustrie (Nace 10)	35
Tabel 3-7: Zaterdagwerk in de voedingsindustrie (Nace 10)	36
Tabel 3-8: Zondagwerk in de voedingsindustrie (Nace 10)	36
Tabel 3-9: Thuiswerk in de voedingsindustrie (Nace 10)	37
Tabel 3-10: Ontwikkeling van de ploegenarbeid in de voedingsindustrie (Nace 10)	39
Tabel 3-11: Werkrooster in 2017	40
Tabel 3-12: Aanpassing van de arbeidstijd in de voedingsindustrie (met uitkering)	46
Tabel 4-1: Ontwikkeling van het aantal grenswerknemers tijdens de afgelopen jaren in de voedingsindustrie	47
Tabel 4-2: Thuisland van de grenswerknemers in 2018-3	48
Tabel 5-1: Knelpuntberoepen 2017	50

Lijst grafieken

Grafiek 1-1: Ontwikkeling van het aantal werknemers in de periode 1997-2017	7
Grafiek 1-2: Gemiddelde omvang van de ondernemingen van de voedingsindustrie volgens het aantal werknemers.....	15
Grafiek 1-3: Aandeel van de ondernemingen met meer dan 100 werknemers in de totale werkgelegenheid.....	15
Grafiek 1-4: Ontwikkeling van het aantal werknemers en het aantal bedrijven over de periode 2000-2017	16
Grafiek 2-1: Opleidingsniveau in de voedingsindustrie in 2000 en 2017	18
Grafiek 2-2: Opleidingsniveau in het Belgische bedrijfsleven in 2017.....	19
Grafiek 2-3: Opleidingsniveau in de Europese voedingsindustrieën in 2017	20
Grafiek 2-4: Leeftijdsstructuur naar beroepsstatuut van de werknemers in de voedingsindustrie in 2017.....	21
Grafiek 2-5: Leeftijdsstructuur naar geslacht van de werknemers in de voedingsindustrie in 2017	21
Grafiek 2-6: Ontwikkeling van de leeftijdsstructuur in de voedingsindustrie.....	22
Grafiek 2-7: Vergelijking van de leeftijdsstructuur in 2017	22
Grafiek 2-8: Percentage werknemers met x jaar anciënniteit in de onderneming in 2017	23
Grafiek 2-9: Ontwikkeling gemiddelde anciënniteit in eenzelfde onderneming in de voedingsindustrie (in jaren).....	23
Grafiek 3-1: Ontwikkeling van het aandeel van de deeltijdarbeid (Nace 10)	26
Grafiek 3-2: Aandeel van de deeltijdarbeid in de Europese voedingsindustrieën in 2017 (Nace 10 en 11).....	28
Grafiek 3-3: Aantal werkuren per week door deeltijders in de voedingsindustrie (Nace 10) in de periode 1997-2017	29
Grafiek 3-4: Aandeel van de werknemers met een overeenkomst voor onbepaalde duur in de Europese voedingsindustrieën in 2017 (Nace 10 en 11)	32
Grafiek 3-5: Aantal uitzendkrachten in de voedingsindustrie in 2017 (Nace 10 en 11).....	32
Grafiek 3-6: Atypische arbeid in de voedingsindustrie (Nace 10).....	33
Grafiek 3-7: Aandeel van het avondwerk in de Europese voedingsindustrieën in 2017 (Nace 10 en 11).....	34
Grafiek 3-8: Aandeel van het nachtwerk in de Europese voedingsindustrie in 2017 (Nace 10 en 11).....	35
Grafiek 3-9: Aandeel van het zaterdagwerk in de Europese voedingsindustrie in 2017.....	36
Grafiek 3-10: Aandeel van het zondagwerk in de Europese voedingsindustrie in 2017	37
Grafiek 3-11: Aandeel van de loontrekkers die gewoonlijk 's avonds, 's nachts, in het weekend of thuis werken in de voedingsindustrie en in de verwerkende industrie in 2017 (Nace 10).....	38
Grafiek 3-12: Aandeel van ploegenarbeid in de Europese voedingsindustrie in 2017 (Nace 10 en 11).....	39
Grafiek 3-13: Ontwikkeling van het aantal tijdelijke werklozen.....	41
Grafiek 3-14: Ontwikkeling van het aantal tijdelijke werklozen en het aantal werknemers in de voedingssector	42
Grafiek 3-15: SWT-ers in de voedingsindustrie.....	43
Grafiek 3-16: Uitsplitsing van het aantal SWT-ers naar leeftijd	44
Grafiek 3-17: Uitsplitsing van het aantal SWT-ers naar leeftijdscategorie.....	45
Grafiek 4-1: Subsectoren met grenswerknemers in 2018-3.....	47
Grafiek 4-2: Aandeel van de werknemers die EU-ingezetenen zijn en van de werknemers van buiten de EU in de voedingsindustrie tijdens de afgelopen jaren.....	49

Verslag over de werkgelegenheid in de voedingsindustrie

Dit verslag over de werkgelegenheid in de voedingsindustrie bestaat uit vijf delen.

Het eerste deel van dit verslag beschrijft de werkgelegenheid van de voedingssector in de periode 1997-2017. Het gaat ook dieper in op de geografische locatie van de arbeidsplaatsen en op de belangrijke subsectoren. Uiteindelijk volgt een analyse van het aantal bedrijven en de omvang van de bedrijven die actief zijn in de voedingssector. Al deze gegevens worden waar mogelijk in perspectief gebracht met de ontwikkelingen in de rest van de industrie en de Belgische economie in het algemeen.

Het tweede deel is gewijd aan de typologie van de werknemer in de sector, zoals het geslacht, het statuut, het opleidingsniveau, de leeftijdsstructuur en de anciënniteit.

Het derde deel kijkt naar de organisatie van het werk in de sector. Hoe intensief is het gebruik van deeltijdarbeid, hoe lang is de gemiddelde arbeidsweek, is de arbeidsovereenkomst tijdelijk of van onbepaalde duur, wordt er gebruik gemaakt van de atypische arbeid, tijdelijke werkloosheid, brugpensionering of tijdskrediet? Indien mogelijk wordt elk van deze aspecten in een ruimer referentiekader geplaatst, t.w. in dat van de verwerkende industrie in haar geheel, of wordt er een vergelijking gemaakt met de situatie in de Franse, de Duitse, de Nederlandse en de hele Europese voedingsindustrie.

Het vierde deel heeft betrekking op mobiliteit van werknemers actief in de sector, tussen België en de buurlanden.

Het laatste deel besteedt aandacht aan de knelpuntfuncties in de voedingssector.

Bronnen

Voor het realiseren van dit verslag werd beroep gedaan op verschillende bronnen. De belangrijkste waren het INR, de RSZ-statistieken, enquêtes naar de arbeidskrachten van de FOD Economie Statistics Belgium en Eurostat, de structuurenquêtes van de FOD Economie Statistics Belgium en de RVA. We willen de mensen van deze instellingen van harte bedanken voor de goede samenwerking die dit verslag mogelijk heeft gemaakt.

1 Werkgelegenheid in de voedingsindustrie

1.1 Plaats van de voedingsindustrie in de Belgische industrie en economie

Tussen 1997 en 2017 ging de werkgelegenheid in de voedingssector (Nace-codes 10, 11 en 12) met 4,7% achteruit. Ondanks dit verlies aan werkgelegenheid doet de voedingssector het veel beter dan de gehele industrie, waar de werkgelegenheid met 23,4% afnam. In het jaar 1997 telde de voedingssector nog 101.100 medewerkers, waarvan 10.900 zelfstandigen. De totale werkgelegenheid in de voedingsindustrie nam tussen 1997 en 2017 met 4.800 personen af tot 96.300. De achteruitgang is hoofdzakelijk te wijten aan een daling van het aantal zelfstandigen (min 5.400 eenheden). Het aantal werknemers nam toe (+ 600).

In de industriesectoren zonder de voeding ging de werkgelegenheid over de periode 1997-2017 in totaal met 151.800 jobs (-26,8%) achteruit. Het ging hier om 151.100 werknemersjobs (-27,7%) en slechts 700 jobs (-3,4%) bij de zelfstandigen. De zelfstandigen vertegenwoordigen minder dan 0,5 % van de in totaal verloren jobs in de industrie zonder voeding. In de industrie zonder de voedingssector bleef de tewerkstelling van zelfstandigen op peil (status quo in absolute aantallen, een stijging van het aandeel in de totale tewerkstelling), dit in tegenstelling tot de sterke achteruitgang in de voedingssector.

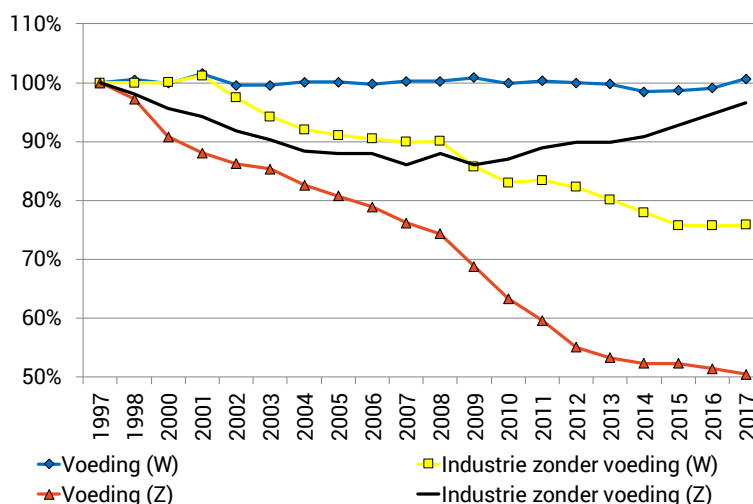
Tabel 1-1: Werkgelegenheid in de voedingsindustrie (per duizend) en de rest van de economie

		1997	2002	2007	2016	2017	Δ 2017-16	Δ 2017-97	%Δ 2017-97
Voeding	Werknemers	90,2	89,8	90,4	89,4	90,8	1,4	0,6	0,7%
	Zelfstandigen	10,9	9,4	8,3	5,6	5,5	-0,1	-5,4	-49,5%
	Totaal	101,1	99,2	98,7	95,0	96,3	1,3	-4,8	-4,7%
Industrie	Werknemers	636,3	621,1	577,6	484,2	485,8	1,6	-150,5	-23,7%
	Zelfstandigen	31,7	28,6	26,4	25,3	25,6	0,3	-6,1	-19,2%
	Totaal	668,0	649,7	604,0	509,5	511,4	1,9	-156,6	-23,4%
Industrie zonder voeding	Werknemers	546,1	531,3	487,2	394,8	395,0	0,2	-151,1	-27,7%
	Zelfstandigen	20,8	19,2	18,1	19,7	20,1	0,4	-0,7	-3,4%
	Totaal	566,9	550,5	505,3	414,5	415,1	0,6	-151,8	-26,8%
Netwerk-sectoren	Werknemers	299,6	312,3	311,9	311,9	313,6	1,7	14,0	4,7%
	Zelfstandigen	12,9	12,1	12,0	11,3	11,6	0,3	-1,3	-10,1%
	Totaal	312,5	324,4	323,9	323,2	325,2	2,0	12,7	4,1%
Bouw	Werknemers	181,4	191,0	207,3	200,8	202,6	1,8	21,2	11,7%
	Zelfstandigen	55,4	52,2	54,3	68,1	69,8	1,7	14,4	26,0%
	Totaal	236,8	243,2	261,6	268,9	272,4	3,5	35,6	15,0%
Distributie	Werknemers	399,3	450,8	489,2	497,3	502,3	5,0	103,0	25,8%
	Zelfstandigen	154,6	120,4	103,6	83,5	81,2	-2,3	-73,4	-47,5%
	Totaal	553,9	571,2	592,8	580,8	583,5	2,7	29,6	5,3%
Diensten aan Consumenten	Werknemers	556,1	603,5	619,6	625,8	631,5	5,7	75,4	13,6%
	Zelfstandigen	223,1	193,5	166,0	155,8	155,3	-0,5	-67,8	-30,4%
	Totaal	779,2	797,0	785,6	781,6	786,8	5,2	7,6	1,0%
Diensten aan Bedrijven	Werknemers	475,8	586,1	681,2	819,2	846,6	27,4	370,8	77,9%
	Zelfstandigen	237,8	263,2	310,7	382,6	390,8	8,2	153,0	64,3%
	Totaal	713,6	849,3	991,9	1.201,8	1.237,4	35,6	523,8	73,4%
Quartair	Werknemers	1.030,8	1.134,0	1.250,8	1.414,9	1.428,6	13,7	397,8	38,6%
	Zelfstandigen	74,7	80,0	82,7	98,1	101,5	3,4	26,8	35,9%
	Totaal	1.105,5	1.214,0	1.333,5	1.513,0	1.530,1	17,1	424,6	38,4%
Tot werk in BE	Werknemers	3.198,7	3.468,1	3.668,6	3.881,8	3.934,0	52,2	735,3	23,0%
	Zelfstandigen	705,8	689,4	705,8	777,9	790,1	12,2	84,3	11,9%
	Totaal	3.904,5	4.157,5	4.374,4	4.659,7	4.724,1	64,4	819,6	21,0%

Bron: Secretariaat CRB op basis van data van het INR

Dit wordt grafisch nog verduidelijkt hieronder. De voedingssector weet de werkgelegenheid te behouden bij de werknemers over de periode 1997-2017, ook tijdens en na de crisisperiode in 2008-2009. In de industrie zonder de voedingssector ziet men het aantal werknemers sinds 2001 quasi continu dalen met een versnelling in de crisisperiodes. Het aantal zelfstandigen in de voedingsindustrie neemt over de hele periode 1997-2017 sterk af, deze evolutie versnelt na 2008 om te stabiliseren vanaf 2013. Deze evolutie wordt gelinkt aan het structureel verdwijnen van o.a. bakkers en slaggers¹. Tot in 2007 ziet men ook voor de zelfstandigen in andere industriële sectoren een gestage afname, daarna komt er echter een kentering en het aantal zelfstandigen neemt opnieuw toe vanaf 2010.

Grafiek 1-1: Ontwikkeling van het aantal werknemers in de periode 1997-2017

Bron: Secretariaat CRB op basis van data van het INR

Het aandeel van de voedingssector in de totale werkgelegenheid (werknemers en zelfstandigen) in België klokt af op 2%.

De voedingssector is één van de weinige industriële sectoren die zich weet te handhaven inzake tewerkstelling over de periode 1997-2017. De tewerkstelling van werknemers trekt opnieuw licht aan tussen 2016 en 2017 en dit voor het derde opeenvolgende jaar (+1.400 in 2017).

Het valt op dat de negatieve tewerkstellingsimpact van de-industrialisatie stabiliseerde in 2016 (+ 500 eenheden in vgl. met 2015). Deze trend zet zich door in 2017 (+1.900 eenheden in vgl. met 2016).

Voor de hele economie neemt de tewerkstellingsgraad over de periode 1997-2017 toe: van 59,2% tot 62,5% in de periode 1997-2002, hij blijft na 2007 schommelen tussen de 63% en 64%, haalt 64,9% in 2016 en neemt toe tot 66% in 2017.

Het aandeel van de actieve bevolkingsgroep in de bevolking op arbeidsleeftijd van 15- tot 65-jarigen in 2017 bedraagt 68%. Deze actieve bevolking is de som van het aantal werkzoekende werklozen en de werkenden in de bevolkingsgroep 15/65.

¹ Wat de classificatie van deze activiteiten in de Nace-codes betreft: De activiteiten van bakkers, banketbakkers, slaggers enz. die hun eigen producten verkopen, worden als verwerkende activiteiten beschouwd, ook al gaat het om detailhandel in hun eigen winkels. Wanneer de behandeling evenwel minimaal is en niet echt resulteert in verwerking, wordt de eenheid geklasseerd bij de Groot- en detailhandel en reparatie van auto's en motorfietsen.

Tabel 1-2: Werknemers en zelfstandigen in de voedingsindustrie in procenten van de totale werkgelegenheid²

	1997	2002	2007	2016	2017
Werknemers voeding in industrie	14,2%	14,5%	15,7%	18,5%	18,7%
Zelfstandigen voeding in industrie	34,4%	32,9%	31,4%	22,1%	21,5%
Werkenden (W&Z) voeding in industrie	15,1%	15,3%	16,3%	18,6%	18,8%
Werknemers voeding in werknemers in BE	2,8%	2,6%	2,5%	2,3%	2,3%
Zelfstandigen voeding in zelfstandigen in BE	1,5%	1,4%	1,2%	0,7%	0,7%
Werkenden (W&Z) voeding in werkenden in BE	2,6%	2,4%	2,3%	2,0%	2,0%
Werknemers industrie in werknemers in BE	19,9%	17,9%	15,7%	12,5%	12,3%
Zelfstandigen industrie in zelfstandigen in BE	4,5%	4,1%	3,7%	3,3%	3,2%
Werkenden (W&Z) industrie in werkenden in BE	17,1%	15,6%	13,8%	10,9%	10,8%
Werkloosheidsgraad	12,6%	10,4%	10,7%	10,5%	9,9%
Tewerkstellingsgraad	59,2%	62,5%	63,2%	64,9%	66,0%
Werklozen in 15/65	8,5%	7,3%	7,6%	7,6%	7,2%
Actieve bevolking in 15/65	62,6%	64,8%	67,1%	67,6%	68,0%
Tewerkstelling in totale bevolking	38,9%	40,8%	41,7%	41,8%	42,2%
Aantal inwoners per werkende	2,57	2,45	2,40	2,39	2,37
Aantal werklozen per werkende	0,14	0,12	0,12	0,12	0,11

Bron: secretariaat CRB op basis van data van het INR, Steunpunt Werk

De toename van de totale werkgelegenheid met 819.600 jobs (cf. Tabel 1-1 supra) tussen 1997 en 2017 (+21%) is vooral toe schrijven aan de sterke ontwikkeling van de diensten aan bedrijven en de quataire sectoren. De uitbesteding van dienstenactiviteiten door de industriële sectoren moet deze evolutie gedeeltelijk verklaren.

De werkgelegenheid in de periode 1997-2017 stijgt met maar liefst 73,4% in de sectoren die diensten leveren aan bedrijven en met 38,4% in de quataire sectoren. Ook de bouwsector levert een forse toename aan de totale werkgelegenheid (+15%). Andere sectoren (netwerksectoren, distributie en sectoren die diensten leveren aan de consumenten) kennen een bescheidener groei van de werkgelegenheid.

Tabel 1-3 geeft de verschillende subsectoren per sector weer, volgens de Nace 2008 nomenclatuur.

² Werkloosheidsgraad: (Niet-werkende werkzoekenden, met inbegrip van de uitkeringsgerechtigde volledig werklozen doch met uitsluiting van de oudere werklozen evenals de overige, verplicht of vrijwillig, ingeschreven werkzoekenden) / beroepsbevolking
Tewerkstellingsgraad: werkgelegenheid/bevolking op arbeidsleeftijd 15-65
Werklozen in 15/65: werkloosheid/ bevolking op arbeidsleeftijd 15-65
Actieve bevolking in 15/65: beroepsbevolking/ bevolking op arbeidsleeftijd 15-65

Tabel 1-3: Nace 2008 Nomenclatuur

Industrie
Voeding (10-12)
Textiel (13-15)
Hout (16)
Papier(17)
Drukkerijen (18)
Aardolie en Cokes (19)
Chemische producten (20)
Farmaceutische producten (21)
Rubber en kunststof (22)
Minerale producten (23)
Metalen in primaire vorm (24)
Producten van metaal (25)
Informatica en optische producten (26)
Elektrische apparatuur (27)
Machines (28)
Assemblage van motorvoertuigen (29)
Andere transportmiddelen (30)
Meubelen en overige industrie (31-32)
Reparatie en installatie van machines en apparaten (33)
Uitgeverijen (58)
Netwerksectoren
Elektriciteit en gas (35)
Water (36)
Afval (37-39)
Vervoer te land en via pijpleidingen (49)
Vervoer over water (50)
Luchtvaart (51)
Opslag en vervoerondersteunende activiteiten (52)
Posterijen en koeriers (53)
Telecommunicatie (61)
Bouw
Bouwnijverheid (41-43)
Consumenten diensten
Groot- en detailhandel voertuigen (45)
Detailhandel zonder voertuigen (47)
Verschaffen van accommodatie; eet- en drinkgelegenheden (55-56)
Media beeld en geluid (59-60)
Financiële dienstverlening (64)
Verzekeringen en pensioenfondsen (65)
Exploitatie van en handel in onroerend goed (68)
Reisbureaus (79)
Reparatie van computers en consumentenartikelen (95)
Overige persoonlijke diensten (96)
Huishoudens als werkgever van personeel (97-98)
Bedrijven diensten
Groothandel zonder voertuigen (46)
Programmeren (62-63)
Ondersteunende activiteiten voor verzekeringen en pensioenfondsen (66)
Rechtskundige boekhoudkundige e.a consultancy (69-70)
Architecten en ingenieurs ... (71)
Speur- en ontwikkelingswerk op wetenschappelijk gebied (72)
Reclamewezen en marktonderzoek (73)
Overige wetenschappelijke en technische activiteiten (74-75)
Verhuur en lease (77)
Terbeschikkingstelling van personeel (78)
Administratieve, zakelijke en kuisdiensten (80-82)
Quartair
Openbaar bestuur, defensie en sociale verzekeringen (84)
Onderwijs (85)
Menselijke gezondheidszorg (86)
Maatschappelijke dienstverlening met en zonder huisvesting (87-88)
Kunst en amusement; bibliotheken, musea en overige culturele en creatieve activiteiten; kansspelen (90-92)
Sport, ontspanning en recreatie (93)
Verenigingen (94)

Bron: secretariaat CRB op basis van data van het INR

Het aandeel van de voedingssector in de industriële tewerkstelling is fors toegenomen over de periode 1997-2017. Met 18,8% is deze sector duidelijk de belangrijkste sector is voor de industriële werkgelegenheid (Tabel 1-4)³.

Tabel 1-4: Verdeling van de werkgelegenheid per bedrijfstak van de industrie in 2017

	1997	2002	2007	2012	2016	2017	Aantal 2017
Voeding (10-12)	15,1%	15,3%	16,3%	17,6%	18,7%	18,8%	96,3
Producten van metaal (25)	9,5%	7,9%	6,6%	4,9%	4,4%	4,4%	22,6
Chemische producten (20)	2,1%	2,3%	2,5%	2,5%	2,6%	2,6%	13,1
Machines (28)	2,5%	2,4%	2,3%	2,2%	2,2%	2,1%	10,8
Assemblage van motorvoertuigen (29)	3,7%	3,5%	3,4%	3,4%	3,1%	3,0%	15,2
Minerale producten (23)	0,7%	0,8%	0,7%	0,8%	1,0%	0,9%	4,8
Metalen in primaire vorm (24)	8,1%	8,0%	8,0%	8,2%	8,2%	8,2%	41,9
Farmaceutische producten (21)	2,3%	3,0%	3,7%	4,1%	4,9%	5,1%	26,0
Textiel (13-15)	3,6%	4,0%	4,2%	4,5%	4,8%	4,8%	24,8
Rubber en kunststof (22)	5,3%	5,2%	5,1%	5,4%	5,3%	5,3%	27,1
Meubelen en overige industrie (31-32)	6,4%	5,9%	5,9%	5,5%	4,9%	4,9%	25,1
Reparatie en installatie van machines en apparaten	10,0%	10,9%	12,0%	11,4%	11,2%	11,3%	57,7
Elektrische apparatuur (27)	3,1%	3,2%	2,7%	2,0%	2,3%	2,3%	11,6
Drukkerijen (18)	3,9%	3,6%	3,2%	3,3%	2,7%	2,6%	13,5
Hout (16)	5,8%	5,9%	6,4%	6,4%	6,1%	6,0%	30,5
Papier(17)	9,0%	8,8%	8,0%	6,9%	5,7%	5,7%	29,4
Uitgeverijen (58)	1,1%	1,4%	1,1%	1,2%	1,4%	1,4%	7,0
Informatica en optische producten (26)	4,8%	4,6%	4,4%	4,3%	4,2%	4,2%	21,6
Andere transportmiddelen (30)	1,3%	1,3%	1,5%	3,5%	4,2%	4,3%	22,0
Aardolie en Cokes (19)	1,6%	1,8%	1,9%	1,9%	2,2%	2,0%	10,4
Industrie (10-33/58)	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	511,4

Bron: secretariaat CRB op basis van data van het INR

³ De rangschikking hieronder werd opgesteld op basis van de activiteiten nomenclatuur van de Europese gemeenschap (2-cijfercode Nace 2008). Deze verdeling houdt geen rekening met de groeperingen volgens beroepsfederaties of vakcentrales.

1.2 Geografische ligging van de werkgelegenheid en verdeling per subsector

Volgens het concept van de gedecentraliseerde werkgelegenheidsstatistieken van de RSZ telde ons land in 2017 91.030 werknemers in de voedingssector (voeding 80.211 + drank 9.495 + tabak 1.324). Dit is een stuk minder dan de 96.300 in 2017 uit de Nationale Rekeningen. Het verschil tussen beide werkgelegenheidscijfers wordt in grote mate verklaard wanneer men van de INR-cijfers de zelfstandigen (5.500) aftrekt. In de INR-statistieken komt men aan 90.800 werknemers voor de voedingssector⁴.

De gedecentraliseerde werkgelegenheidsstatistieken van de RSZ tonen, net als de INR-cijfers, aan dat de-industrialisatie zich ook tussen 2011 en 2017 verder doorzet in ons land (-7,2% over deze periode). De gedecentraliseerde cijfers van de RSZ laten toe om een gedetailleerd beeld geven over de geografische ligging van de werkgelegenheid. We zien dat de impact van de-industrialisatie op de tewerkstelling in de periode 2011-2017 groter was in Wallonië (-7,4%) dan in Vlaanderen (-6,1%), in Brussel is dit nog sterker (-23,1%). Voor de voedingssector (Nace 10) noteren we voor ons land een opvallende toename met 2,5% over de periode 2011-2017. Er is een positieve ontwikkeling voor alle gewesten, het meest uitgesproken voor Wallonië en Brussel (resp. +6,6% en +5,9%), meer bescheiden voor Vlaanderen (+0,9%).

De drankensector groeit zeer behoorlijk in deze periode (+7%). Deze groei is de resultante van een forse groei in Wallonië (+11,6%). Vlaanderen (+5,6%) en Brussel (+4,5%) groeien wat trager.

Tabel 1-5: Aantal en ontwikkeling van de werknemers per gewest over de periode 2011-2017

Nace 2	Sector	België		Vlaanderen		Wallonië		Brussel	
		2017	2011-2017	2017	2011-2017	2017	2011-2017	2017	2011-2017
10	Voeding	80.211	2,5%	56.644	0,9%	20.082	6,6%	3.485	5,9%
11	Dranken	9.495	7,0%	6.115	5,6%	2.561	11,6%	819	4,5%
12	Tabak	1.324	-19,0%	1.250	-12,8%	74	-15,9%	0	-100,0%
13	Textiel	18.302	-10,6%	16.073	-11,2%	2.178	-2,8%	51	-60,5%
14	Kleding	3.128	-34,5%	2.709	-27,3%	208	-26,2%	211	-72,4%
15	Schoenen	1.130	12,9%	903	20,6%	136	-18,1%	91	5,8%
16	Hout	9.642	-2,0%	6.566	-1,8%	2.885	-1,9%	191	-11,2%
17	Papier en karton	11.457	-9,1%	8.914	-2,0%	2.345	-24,9%	198	-48,6%
18	Drukkerijen	10.462	-28,3%	8.001	-21,7%	1.992	-33,8%	469	-65,7%
19	Aardolie en Cokes	3.380	6,3%	3.374	6,2%	6	50,0%	0	-
20	Chemische producten	41.074	-4,5%	31.946	-4,0%	8.558	-4,4%	570	-25,4%
21	Farmaceutische producten	28.884	18,4%	12.116	27,6%	15.008	16,9%	1.760	-14,4%
22	Rubber en kunststof	21.573	-7,6%	17.582	-7,4%	3.780	-8,1%	211	-15,6%
23	Minerale producten	26.304	-7,8%	15.293	-6,9%	10.846	-3,5%	165	-80,8%
24	Metalen in primaire vorm	25.452	-15,6%	18.171	-1,6%	7.031	-38,5%	250	0,4%
25	Producten van metaal (uitgez. machines)	54.318	-6,6%	37.762	-5,7%	15.543	-6,4%	1.013	-32,6%
26	Informatica en optische producten	12.036	-4,3%	8.802	-8,9%	3.101	11,6%	133	-2,2%
27	Elektrische apparatuur	12.056	-19,3%	7.358	-20,6%	4.033	-13,7%	665	-33,0%
28	Machines	30.915	-16,8%	23.927	-1,8%	6.147	-44,8%	841	-50,2%
29	Assemblage van motorvoertuigen	31.804	-16,8%	25.442	-22,3%	3.320	13,9%	3.042	18,5%
30	Andere transportmiddelen	6.532	5,2%	1.938	-9,2%	4.011	16,3%	583	-6,7%
31	Meubelen	10.572	-15,6%	9.094	-15,4%	1.371	-14,2%	107	-39,9%
32	Overige industrie	6.891	-4,1%	5.050	-5,9%	1.552	4,3%	289	-11,6%
33	Reparatie en installatie van machines en apparaten	15.333	-9,9%	9.831	-4,2%	4.470	-9,5%	1.032	-43,4%
58	Uitgeverijen	8.935	-8,3%	5.460	-7,3%	1.587	3,5%	1.888	-18,5%
Totaal	Industrie	481.210	-7,2%	340.321	-6,1%	122.825	-7,4%	18.064	-23,1%

Bron: secretariaat CRB op basis van de gedecentraliseerde werkgelegenheidsstatistieken van de RSZ

⁴ Het overgebleven verschil kan worden verklaard door een aantal correcties die plaatsvinden bij het opmaken van de INR-statistieken.

Op basis van de cijfers in Tabel 1-6 (RSZ-cijfers) kan men vaststellen dat het aandeel van de werkgelegenheid van de voedingssector in de totale verwerkende industrie in de gewesten op 31 december 2017 slechts licht afwijkt van het aandeel in de Belgische industrie (16,7%) voor Vlaanderen (16,6%) en Wallonië (16,4%). De drankensector maakt 2% uit van de industriële tewerkstelling over heel België. Voor Vlaanderen wordt dat 1,8% en voor Wallonië 2,1%, de drankensector heeft wel een hoger aandeel in de industriële tewerkstelling in Brussel (4,5%).

Van het aantal werknemers in de totale industrie is 70,7% actief in Vlaanderen. In de voedingssector is dit voor Vlaanderen 70,6% van het totaal aantal werknemers, tegenover 25% in Wallonië en 4,3% in Brussel. In de sector van de dranken bedraagt het aandeel van de werkgelegenheid 64,4% in Vlaanderen, 27% in Wallonië en 8,6% in Brussel.

Tabel 1-6: Aandeel in het aantal werknemers per sector en per gewest op 31 december 2017

Nace 2	Sector	België Aandeel		Vlaanderen Aandeel		Walonië Aandeel		Brussel Aandeel	
		Industrie	Sector	Industrie	Sector	Industrie	Sector	Industrie	Sector
10	Voeding	16,7%	100%	16,6%	70,6%	16,4%	25,0%	19,3%	4,3%
11	Dranken	2,0%	100%	1,8%	64,4%	2,1%	27,0%	4,5%	8,6%
12	Tabak	0,3%	100%	0,4%	94,4%	0,1%	5,6%	0,0%	0,0%
13	Textiel	3,8%	100%	4,7%	87,8%	1,8%	11,9%	0,3%	0,3%
14	Kleding	0,7%	100%	0,8%	86,6%	0,2%	6,6%	1,2%	6,7%
15	Schoenen	0,2%	100%	0,3%	79,9%	0,1%	12,0%	0,5%	8,1%
16	Hout	2,0%	100%	1,9%	68,1%	2,3%	29,9%	1,1%	2,0%
17	Papier en karton	2,4%	100%	2,6%	77,8%	1,9%	20,5%	1,1%	1,7%
18	Drukkerijen	2,2%	100%	2,4%	76,5%	1,6%	19,0%	2,6%	4,5%
19	Aardolie en Cokes	0,7%	100%	1,0%	99,8%	0,0%	0,2%	0,0%	0,0%
20	Chemische producten	8,5%	100%	9,4%	77,8%	7,0%	20,8%	3,2%	1,4%
21	Farmaceutische producten	6,0%	100%	3,6%	41,9%	12,2%	52,0%	9,7%	6,1%
22	Rubber en kunststof	4,5%	100%	5,2%	81,5%	3,1%	17,5%	1,2%	1,0%
23	Minerale producten	5,5%	100%	4,5%	58,1%	8,8%	41,2%	0,9%	0,6%
24	Metalen in primaire vorm	5,3%	100%	5,3%	71,4%	5,7%	27,6%	1,4%	1,0%
25	Producten van metaal (uitgez. machines)	11,3%	100%	11,1%	69,5%	12,7%	28,6%	5,6%	1,9%
26	Informatica en optische producten	2,5%	100%	2,6%	73,1%	2,5%	25,8%	0,7%	1,1%
27	Elektrische apparatuur	2,5%	100%	2,2%	61,0%	3,3%	33,5%	3,7%	5,5%
28	Machines	6,4%	100%	7,0%	77,4%	5,0%	19,9%	4,7%	2,7%
29	Assemblage van motorvoertuigen	6,6%	100%	7,5%	80,0%	2,7%	10,4%	16,8%	9,6%
30	Andere transportmiddelen	1,4%	100%	0,6%	29,7%	3,3%	61,4%	3,2%	8,9%
31	Meubelen	2,2%	100%	2,7%	86,0%	1,1%	13,0%	0,6%	1,0%
32	Overige industrie	1,4%	100%	1,5%	73,3%	1,3%	22,5%	1,6%	4,2%
33	Reparatie en installatie van machines en apparaten	3,2%	100%	2,9%	64,1%	3,6%	29,2%	5,7%	6,7%
58	Uitgeverijen	1,9%	100%	1,6%	61,1%	1,3%	17,8%	10,5%	21,1%
Totaal	Industrie	100%	100%	100%	70,7%	100%	25,5%	100%	3,8%

Bron: secretariaat CRB op basis van de gedecentraliseerde werkgelegenheidsstatistieken van de RSZ

In Tabel 1-7 hieronder vindt men de subsectoren van de voeding gerangschikt naar orde van belangrijkheid in de sector op het vlak van werkgelegenheid. De vijf grootste sectoren zijn brood- en banketbakkerijen (21,4%), vleeswaren (14,8%), groente- en fruitverwerking (11,5%), chocolade en suikerwerk (8,7%) en zuivel (6,5%), samen goed voor 62,9% van de werkgelegenheid in de voedingssector.

We merken op dat er binnen de tien belangrijkste subsectoren (die meer dan 4/5 van de sectortewerkstelling vertegenwoordigen) zes sectoren zijn met een positieve werknemersgroei in de periode 2000-2017. De werkgelegenheidsontwikkeling in de verschillende subsectoren van 2000 tot 30 september 2017 verschilt sterk van subsector tot subsector. De sterkste werkgelegenheidsstijgingen werden waargenomen in de volgende subsectoren: verwerking van alcohol, cider en wijn (+33,4%), groenten en fruit (+53,9%), specerijen (+28,4%) en overige voedingsmiddelen (27,4%). De grootste dalingen, daarentegen werden waargenomen in de subsectoren consumptie-ijs (-31,4%), vervaardiging van suiker (-26,2%) en de deegwaren (-20,6%).

Voor de recentste jaren (periode 2010-2017) krijgen we voor veel sectoren een ander beeld dan over de langere periode 2000-2017. De vissector en de verwerking van koffie en thee verliezen fors aan werkgelegenheid in de laatste 7 jaar in vgl. met de langere periode. In een aantal sectoren is de groei van de tewerkstelling opvallend versneld in de laatste periode: bereide gerechten (+39,2%), brouwerijen en mouterijen (+20,9%), oliën en vetten (+35,4%) vallen hier op. De grootste sector naar werkgelegenheid, nl. de bakkerijen, verliest aan werkgelegenheid. De tweede grootste sector, nl. de vleessector, gaat licht vooruit in de laatste periode (+3,6%). De totale werkgelegenheid (inclusief de bakkerijen) nam zowel in de langere als in de kortere periode toe met iets meer dan 4%. Zonder de bakkerijen neemt de tewerkstelling in beide periode toe met ca 9,5%.

Tabel 1-7: Verdeling loontrekkenden per subsector in de voedingsindustrie op 30 december 2017

Subsectoren	2017	Part	2000-2017	2010-2017
Totaal (incl. Bakkerijen)	90.225	100,0%	4,3%	4,2%
Totaal (excl. Bakkerijen)	70.881	78,6%	9,5%	9,5%
Bakkerijen en banketbakkerijen	19.344	21,4%	-11,1%	-11,2%
Slachterijen en vleeswaren	13.338	14,8%	-5,4%	3,6%
Groente- en fruitverwerking, aardappelen	10.412	11,5%	53,9%	33,2%
Cacao, chocolade en suikerwerk	7.875	8,7%	11,4%	2,9%
Zuivel	5.846	6,5%	11,4%	2,1%
Brouwerijen en mouterijen	5.433	6,0%	-8,8%	20,9%
Beschuit en koekjes	4.362	4,8%	9,8%	7,2%
Veevoeders	3.763	4,2%	23,8%	44,2%
Mineraalwater en frisdranken	3.581	4,0%	-8,4%	-7,1%
Overige voedingsmiddelen n.e.g.	3.054	3,4%	27,4%	28,4%
Graanverwerking, zetmeelproducten	1.914	2,1%	-3,3%	11,3%
Bereide gerechten	1.501	1,7%	0,0%	39,2%
Vervaardiging van specerijen, sausen en kruiden	1.441	1,6%	28,4%	0,3%
Plantaardige en dierlijke oliën en vetten	1.437	1,6%	11,9%	35,4%
Vervaardiging van consumptie-ijs	1.314	1,5%	-31,4%	-11,2%
Verwerking van koffie en thee	1.226	1,4%	1,6%	-34,6%
Vervaardiging van suiker	1.172	1,3%	-26,2%	1,9%
Vervaard. van gehomogeniseerde voedingsprepar. en diëtvoeding	1.110	1,2%	5,7%	5,3%
Vissector	1.018	1,1%	2,6%	-11,5%
Vervaardiging van deegwaren	617	0,7%	-20,6%	-33,7%
Alcohol, cider en wijn	467	0,5%	33,4%	31,9%

Bron: secretariaat CRB op basis van de gedecentraliseerde werkgelegenheidsstatistieken van de RSZ

1.3 Omvang van de ondernemingen

De voeding- en drankenindustrie bestond op 31 december 2017 uit 5.189 ondernemingen. Daarvan hadden er 3.940 minder dan 10 werknemers in dienst. Hiermee vertegenwoordigden ze 75,9% van het totale aantal bedrijven in de sector. Deze bedrijven zijn goed voor 13,7% van de werknemers, zelfstandigen niet meegerekend. Het aandeel van de kleine bedrijven in het totaal aantal bedrijven is in Vlaanderen kleiner (73,8%) dan in Wallonië (78,3%) en Brussel (83,8%).

Er waren 1.065 middelgrote ondernemingen (met 10 tot 99 werknemers). Deze bedrijven waren goed voor 34,1% van de werkgelegenheid. De 184 ondernemingen (3,5% van het aantal bedrijven) met 100 of meer werknemers hadden 52,1% van de werknemers in dienst.

De bedrijven in de voedingsindustrie zijn voor 61,9% gelegen in Vlaanderen, tegenover 30,5% in Wallonië en 7,6% in Brussel. Er zijn gemiddeld 19,5 werknemers per bedrijf in Vlaanderen, tegenover resp. 14,3 en 10,9 in Wallonië en Brussel. Het Belgische gemiddelde staat op 17,3 werknemers.

Tabel 1-8: Voeding- en drankenindustrie naar omvang van de ondernemingen op 31 december 2017

Omvang van de onderneming	Aantal ondernemingen				Aantal ondernemingen in % van het totaal			
	België	Vlaanderen	Wallonië	Brussel	België	Vlaanderen	Wallonië	Brussel
<5	2.954	1.766	932	256	56,9%	55,0%	58,9%	65,0%
5 tot 9	986	605	307	74	19,0%	18,8%	19,4%	18,8%
10 tot 19	521	326	165	30	10,0%	10,1%	10,4%	7,6%
20 tot 49	374	248	105	21	7,2%	7,7%	6,6%	5,3%
50 tot 99	170	132	32	6	3,3%	4,1%	2,0%	1,5%
100 tot 199	105	77	24	4	2,0%	2,4%	1,5%	1,0%
199 tot 500	59	45	12	2	1,1%	1,4%	0,8%	0,5%
500 tot 1000	19	12	6	1	0,4%	0,4%	0,4%	0,3%
> 1000	1	1	0	0	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Totaal	5.189	3.212	1.583	394	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Procent	100,0%	61,9%	30,5%	7,6%				
Gemiddelde omvang per onderneming	17,3	19,5	14,3	10,9				

Omvang van de onderneming	Aantal loontrekkers				Aantal loontrekkers in % van het totaal			
	België	Vlaanderen	Wallonië	Brussel	België	Vlaanderen	Wallonië	Brussel
<5	5.963	3.521	1.935	507	6,6%	5,6%	8,5%	11,8%
5 tot 9	6.367	3.904	1.985	478	7,1%	6,2%	8,8%	11,1%
10 tot 19	6.941	4.364	2.159	418	7,7%	7,0%	9,5%	9,7%
20 tot 49	11.818	7.806	3.371	641	13,2%	12,4%	14,9%	14,9%
50 tot 99	11.819	9.137	2.295	387	13,2%	14,6%	10,1%	9,0%
100 tot 199	14.798	10.810	3.491	497	16,5%	17,2%	15,4%	11,5%
199 tot 500	18.327	13.887	3.855	585	20,4%	22,1%	17,0%	13,6%
500 tot 1000	12.629	8.286	3.552	791	14,1%	13,2%	15,7%	18,4%
> 1000	1.044	1.044	0	0	1,2%	1,7%	0,0%	0,0%
Totaal	89.706	62.759	22.643	4.304	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Procent	100,0%	70,0%	25,2%	4,8%				

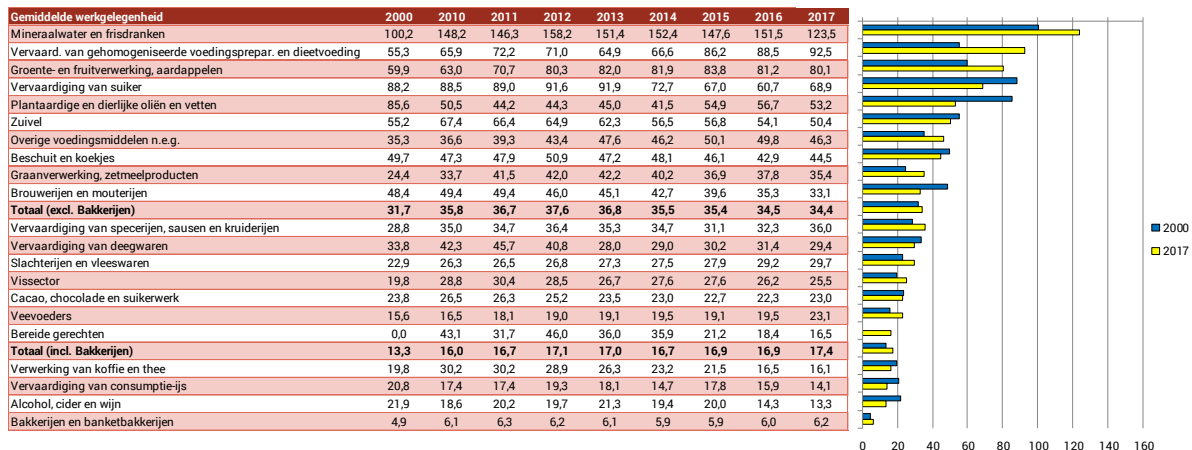
Bron: secretariaat CRB op basis van de gedecentraliseerde werkgelegenheidsstatistieken van de RSZ

De onderstaande tabel toont in dalende volgorde de gemiddelde omvang van de ondernemingen per subsector in 2017 en de grafiek toont de evolutie hiervan in de periode 2000-2017. De gemiddelde omvang van de ondernemingen in de sector toe van 13,3 werknemers in 2000 tot 17,4 in 2017. Als de bakkerijen niet worden meegeteld groeit de gemiddelde omvang van 31,7 tot 34,4. De groei van de gemiddelde omvang van de ondernemingen doet zich voor in de helft van de subsectoren.

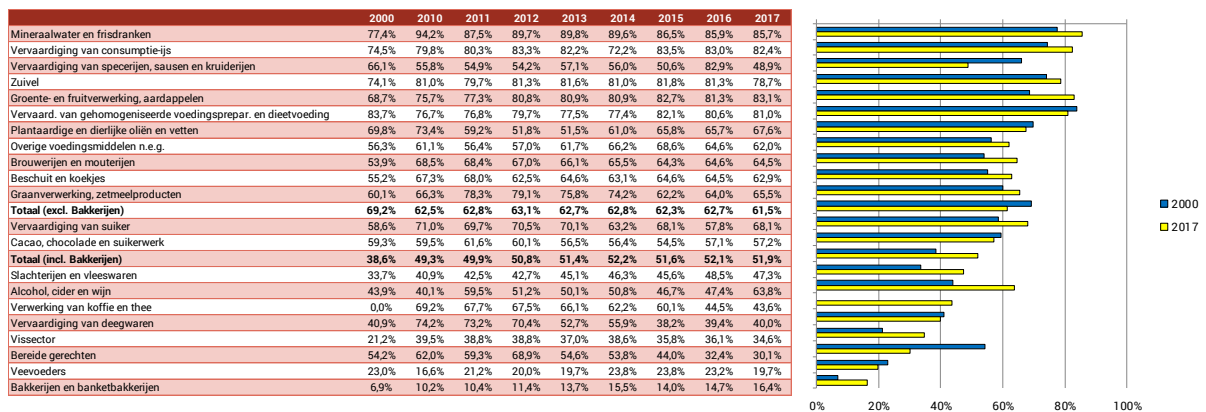
Het aandeel van de grote bedrijven met meer dan 100 werknemers (incl. de bakkerijen) in de werkgelegenheid is toegenomen van 38,6% in 2000 tot 51,9% in 2017.

Zonder de brood- en banketsector is het aandeel van de grote bedrijven nog meer uitgesproken (61,5%). Het aandeel van de grote bedrijven blijft (excl. bakkerijen) stabiel in de periode 2010-2017.

De toename van het aandeel van de grote ondernemingen in de werkgelegenheid is een vrij algemeen verschijnsel. De subsectoren gehomogeniseerde voedingspreparaten en dieetvoeding, vervaardiging van oliën en vetten, suiker, chocolade en suikerwerk, deegwaren en bereide gerechten vormen hierop een uitzondering.

Grafiek 1-2: Gemiddelde omvang van de ondernemingen van de voedingsindustrie volgens het aantal werknemers

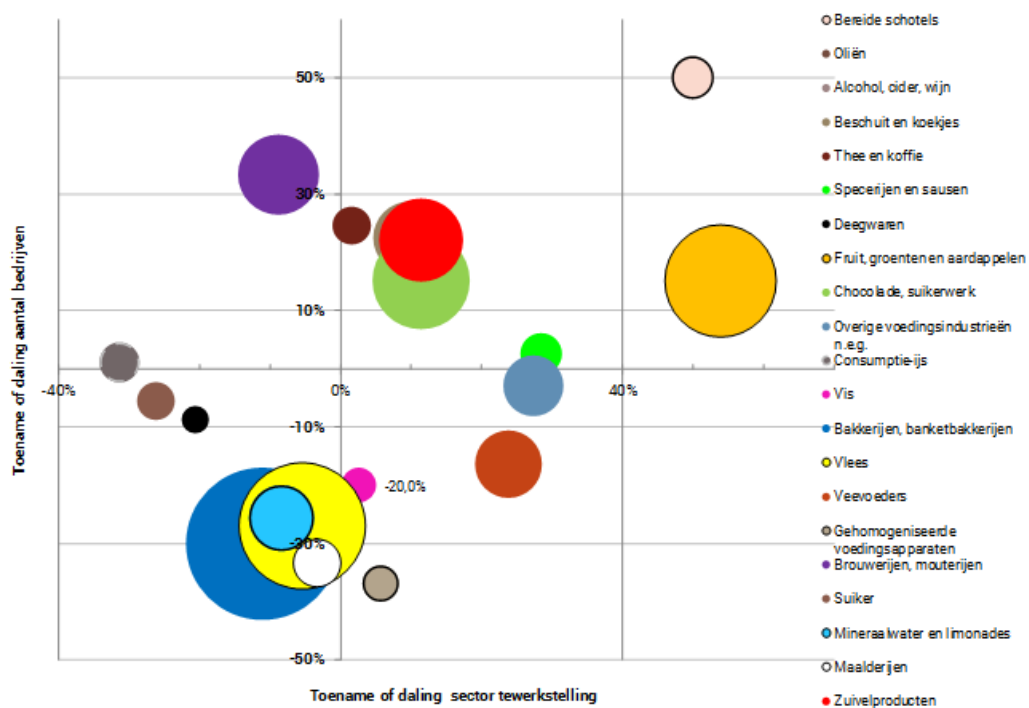
Bron: secretariaat CRB op basis van de gedecentraliseerde werkgelegenheidsstatistieken van de RSZ

Grafiek 1-3: Aandeel van de ondernemingen met meer dan 100 werknemers in de totale werkgelegenheid

Bron: secretariaat CRB op basis van de gedecentraliseerde werkgelegenheidsstatistieken van de RSZ

In een aantal gevallen is in de subsectoren waar de werkgelegenheid is toegenomen ook het aantal actieve bedrijven in de periode 2000-2017 gestegen. Het gaat om dezelfde subsectoren als in 2016: groenten- en fruitverwerking, oliën en vetten, zuivel, koekjes en beschuit, chocolade en suikerwerk, specerijen en sausen, bereide schotels en productie van alcohol en wijn. Wel moet de subsector koffie en thee aan het lijstje worden toegevoegd. De sectoren die werkgelegenheid creëren zijn dus vaak ook sectoren waar er eveneens ondernemingsopportuniteiten zijn. De sectoren veevoerders, overige voedingsindustrieën en gehomogeniseerde voeding kenden een positieve ontwikkeling van de werkgelegenheid en een afname van het aantal producerende bedrijven.

Grafiek 1-4: Ontwikkeling van het aantal werknemers en het aantal bedrijven over de periode 2000-2017

Bron: secretariaat CRB op basis van de gedecentraliseerde werkgelegenheidsstatistieken van de RSZ

2 Typologie van de werknemer in de Belgische voedingsindustrie

2.1 Statuut en geslacht

Tabel 2-1: De werknemers van de voedingsindustrie naar statuut en geslacht in december 2017

	Rijk			Vlaanderen			Wallonië			Brussel		
	Bedienden	Arbeiders	Totaal	Bedienden	Arbeiders	Totaal	Bedienden	Arbeiders	Totaal	Bedienden	Arbeiders	Totaal
Voeding												
Vrouwen	53,2%	24,1%	33,9%	52,2%	25,4%	34,5%	57,6%	20,7%	31,7%	49,4%	25,4%	36,5%
Mannen	46,8%	75,9%	66,1%	47,8%	74,6%	65,5%	42,4%	79,3%	68,3%	50,6%	74,6%	63,5%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Industrie												
Vrouwen	35,4%	15,4%	23,2%	35,1%	16,6%	23,4%	35,6%	11,8%	21,9%	38,9%	15,5%	27,2%
Mannen	64,6%	84,6%	76,8%	64,9%	83,4%	76,6%	64,4%	88,2%	78,1%	61,1%	84,5%	72,8%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Voeding												
Vrouwen	52,7%	47,3%	100,0%	51,5%	48,5%	100,0%	54,2%	45,8%	100,0%	62,4%	37,6%	100,0%
Mannen	23,7%	76,3%	100,0%	24,8%	75,2%	100,0%	18,6%	81,4%	100,0%	36,6%	63,4%	100,0%
Totaal	33,5%	66,5%	100,0%	34,0%	66,0%	100,0%	29,8%	70,2%	100,0%	46,0%	54,0%	100,0%
Industrie												
Vrouwen	59,3%	40,7%	100,0%	55,4%	44,6%	100,0%	68,9%	31,1%	100,0%	71,6%	28,4%	100,0%
Mannen	32,6%	67,4%	100,0%	31,3%	68,7%	100,0%	35,0%	65,0%	100,0%	42,2%	57,8%	100,0%
Totaal	38,8%	61,2%	100,0%	37,0%	63,0%	100,0%	42,4%	57,6%	100,0%	50,2%	49,8%	100,0%

Bron: secretariaat CRB op basis van de gedecentraliseerde werkgelegenheidsstatistieken van de RSZ

In december 2017 was 33,9% van de werknemers in de voeding vrouw, veel meer dan in de hele industrie, waar slechts 23,2% van het vrouwelijk geslacht was. Zowel bij de arbeiders als bij de bedienden zijn vrouwen in de voeding meer vertegenwoordigd dan in de industrie. Bij de bedienden was 53,2% vrouw, tegenover slechts 35,4% in de hele industrie. Bij de arbeiders was 24,1% vrouw, tegenover slechts 15,4% in de hele industrie. De arbeiders waren in de voedingsindustrie goed voor 66,5% van de werknemers, tegenover 61,2% in de industrie.

Het aandeel van de vrouwelijke tewerkstelling in de sector loopt iets terug (was 34,9% in 2013, is 33,9% in 2017).

De werknemers in de sector vinden we vooral in de paritaire comités 118 en 220, met resp. 69 en 30% in september 2018. Samen zijn deze paritaire comités dus goed voor 99% van de werkgelegenheid in de sector.

Tabel 2-2: De werknemers van de voedingsindustrie naar paritair comité (09/2018)

CP's	Rijk
118	69,0%
220	30,0%

Bron: secretariaat CRB op basis van de gedecentraliseerde werkgelegenheidsstatistieken van de RSZ

Tabel 2-3: Paritaire comités werknemers in voedingssector

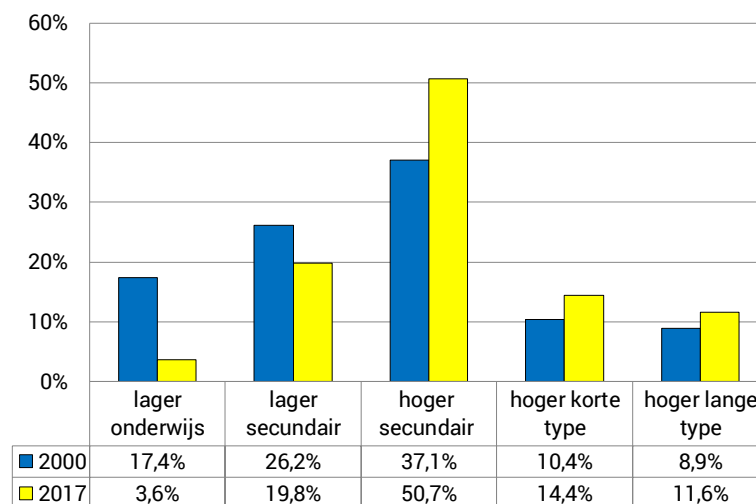
118	Paritair comité voor de voedingsnijverheid
119	Paritair comité voor de handel in voedingswaren
201	Paritair comité voor de zelfstandige kleinhandel
218	Aanvullend Nationaal Paritair Comité voor Bedienden
220	Paritair comité voor de bedienden uit de voedingsnijverheid

Bron: secretariaat CRB op basis van de gedecentraliseerde werkgelegenheidsstatistieken van de RSZ

2.2 Opleidingsniveau

Volgens de recentste enquête naar de arbeidskrachten van 2017 is 23,4% van de werknemers in de voedingsindustrie laaggeschoold: 3,6% heeft een diploma lager onderwijs en 19,8% een diploma lager secundair onderwijs; 50,7% is middengeschoold en heeft een diploma hoger secundair onderwijs behaald.

Het hooggeschoold personeel is goed voor 26% waarvan 14,4% een diploma hoger onderwijs van het korte type heeft en 11,6% een diploma hoger onderwijs van het lange type.

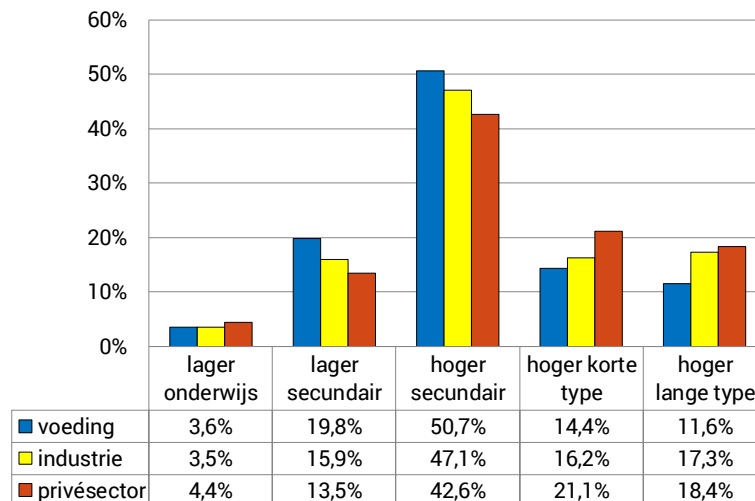
Grafiek 2-1: Opleidingsniveau in de voedingsindustrie in 2000 en 2017

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Statistics Belgium)

De bovenstaande grafiek toont aan dat het aandeel van de laaggeschoolde werknemers (lager onderwijs of lager secundair onderwijs) in de periode 2000-2017 krimpt ten gunste van de werknemers met een diploma hoger secundair onderwijs.

Toch blijft er een duidelijk verschil bestaan (onderstaande grafiek) tussen het kwalificatiepeil van de voedingsindustrie en de rest van de industrie en de privésector in zijn geheel. De voedingsindustrie is een sector die relatief veel laaggeschoolden (lager en lager secundair onderwijs) in dienst heeft. Verder is het duidelijk dat de niet-industriële sectoren in verhouding meer hooggeschoolden tellen dan de industriële sectoren.

Grafiek 2-2: Opleidingsniveau in het Belgische bedrijfsleven in 2017

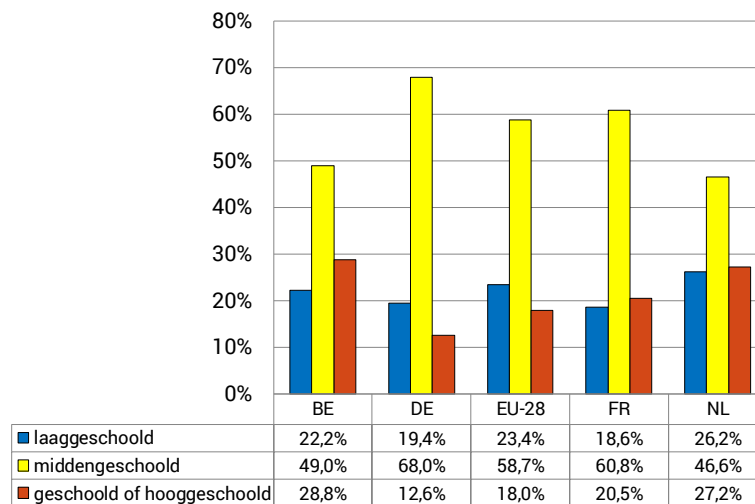
Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Statistics Belgium)

Om het opleidingsniveau van de werknemers in de Belgische voedingsindustrie te vergelijken met dat in de voedingsindustrieën van de buurlanden en van de Europese Unie, werden drie grote groepen onderscheiden: laaggeschoolden (lager en lager secundair onderwijs), middengeschoolden (hoger secundair), geschoolden en hooggeschoolden (hoger onderwijs korte en lange type en universiteit).

Uit de onderstaande grafiek (Grafiek 2-3) blijkt dat de Belgische voedingsindustrie in vergelijking lede buurlanden vrij veel geschoolde en hooggeschoolde werknemers telt. De Belgische voedingsindustrie heeft immers een aandeel van 28,8% geschoold en hooggeschoold personeel, tegenover een Europees gemiddelde van 18%. In Nederland bedraagt dit aandeel 27,2%, in Frankrijk 20,5% en in Duitsland 12,6%.

Het aandeel laaggeschoolde werknemers in de Belgische voedingsindustrie (22,2%) ligt iets onder het Europese gemiddelde (23,4%). In de buurlanden, behalve Nederland, ligt het aandeel van de laaggeschoolden lager.

De Duitse voedingsindustrie stelt een hoog percentage middengeschoolden (68%) te werk. Dit verschil met de Belgische, Franse en Nederlandse concurrenten – overigens ook waarneembaar in de verwerkende industrie in haar geheel en in de gehele Duitse economie – bevestigt dat de Duitse onderwijssystemen andere doelstellingen nastreven en anders werken dan die van de andere landen. In Duitsland worden beroepsopleidingen gevalideerd en erkend. Hierdoor kan een beroepsopleiding vaak een algemeen diploma vervangen in Duitsland.

Grafiek 2-3: Opleidingsniveau in de Europese voedingsindustrieën in 2017

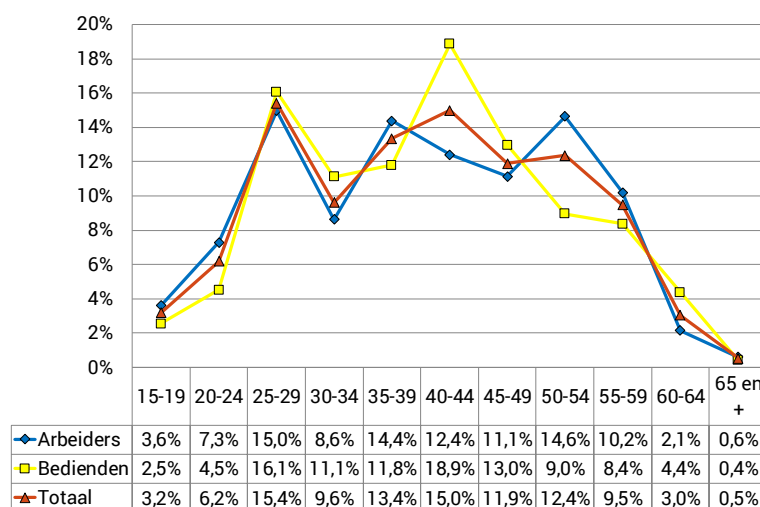
Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Eurostat)

2.3 Leeftijdsstructuur van de werkgelegenheid

De onderstaande twee grafieken⁵ duiden op de verschillen in de leeftijdsstructuur volgens het beroepsstatuut en het geslacht van de werknemers.

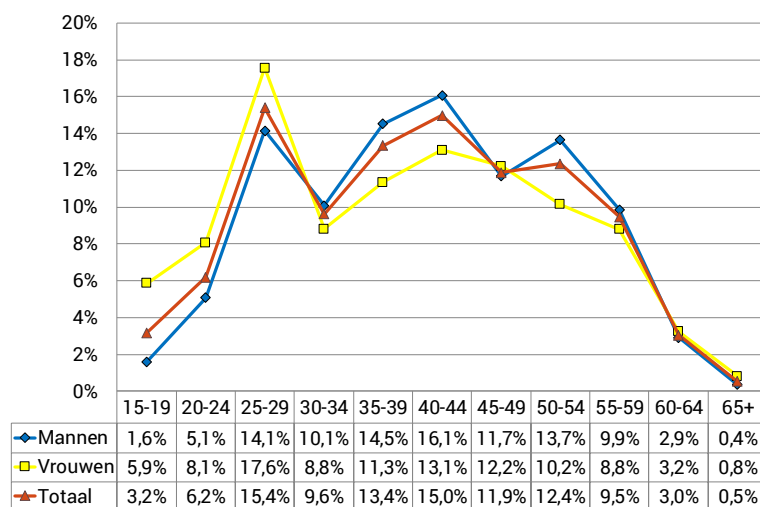
Uit Grafiek 2-4 blijkt dat het aandeel van de leeftijdsgroepen weinig verschilt tussen arbeiders en bedienden voor de jongere groepen, daarboven, vanaf 40 jaar, groeien ze wat uit elkaar. Bedienden zijn iets meer vertegenwoordigd in de leeftijdsklassen 40 tot 50 jaar, arbeiders in de leeftijdsklassen 50 tot 60 jaar.

⁵ Voor de cijfers van de EAK (Enquête naar de arbeidskrachten) wordt aangedrongen op voorzichtigheid bij de interpretatie. De verstrekte cijfers zijn het resultaat van de Enquête naar de arbeidskrachten. Het zijn geen "absolute" cijfers maar benaderingen die gebaseerd zijn op de extrapolatie van een toevalssteekproef uit de Belgische bevolking.

Grafiek 2-4: Leeftijdsstructuur naar beroepsstatuut van de werknemers in de voedingsindustrie in 2017

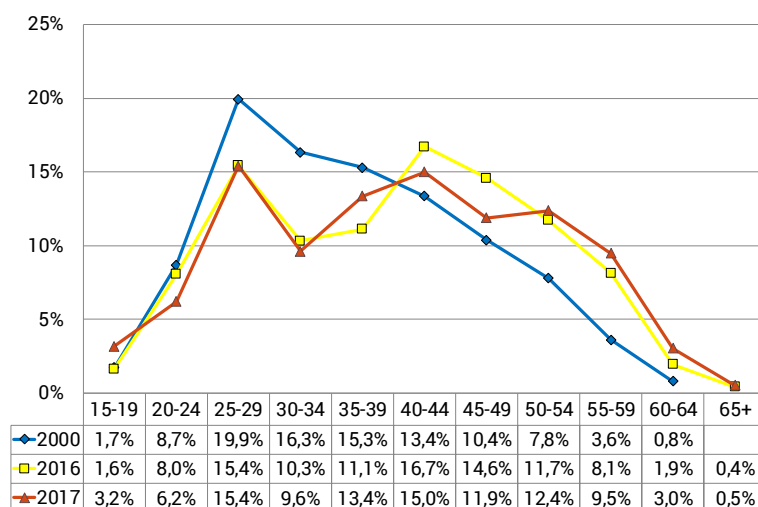
Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Statistics Belgium)

De grafiek hieronder wijst op een vrij parallel verloop van het aandeel van de leeftijdsgroepen naar geslacht voor alle leeftijdsgroepen. Vanaf de leeftijd van 55 jaar krimpt de groep vrouwelijke werknemers in hetzelfde tempo als de groep mannen.

Grafiek 2-5: Leeftijdsstructuur naar geslacht van de werknemers in de voedingsindustrie in 2017

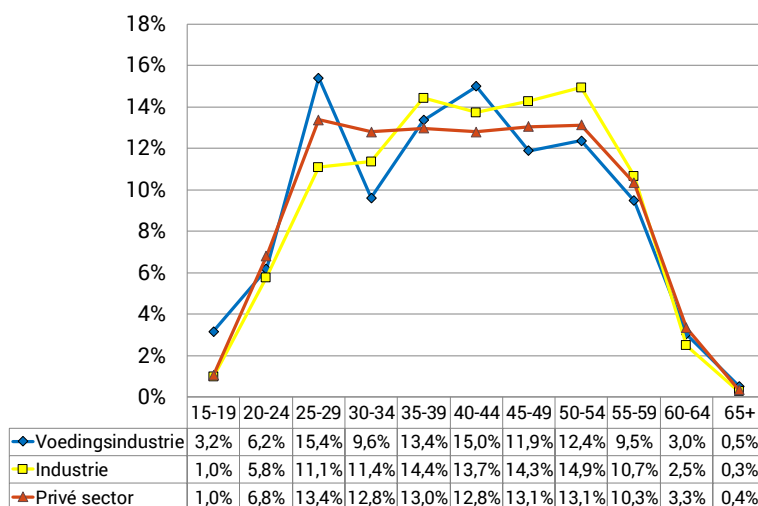
Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Statistics Belgium)

In de voedingsindustrie is gedurende de afgelopen jaren (basisjaar 2000) de gemiddelde leeftijd duidelijk gestegen. Vergeleken met 2000 is curve ook in 2017 naar rechts verschoven. Het aandeel van de leeftijdsgroepen tot 40 jaar is fors verminderd, de leeftijdsgroepen boven de 40 nemen flink toe.

Grafiek 2-6: Ontwikkeling van de leeftijdsstructuur in de voedingsindustrie

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Statistics Belgium)

Het profiel van de leeftijdsstructuur in de voedingsindustrie vertoont een grilliger patroon maar evolueert steeds dicht in de buurt van dat van de verwerkende industrie en van de economie in haar geheel. Het valt op dat de leeftijdsgroep 40-45-jarigen sterker vertegenwoordigd is in de voeding. Het aandeel van de 50-plussers in de voedingssector ligt niet veel lager dan in de andere sectoren. Werknemers in de voedingssector blijven dus waarschijnlijk bijna even lang in de sector als dit het geval is voor andere sectoren.

Grafiek 2-7: Vergelijking van de leeftijdsstructuur in 2017

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Statistics Belgium)

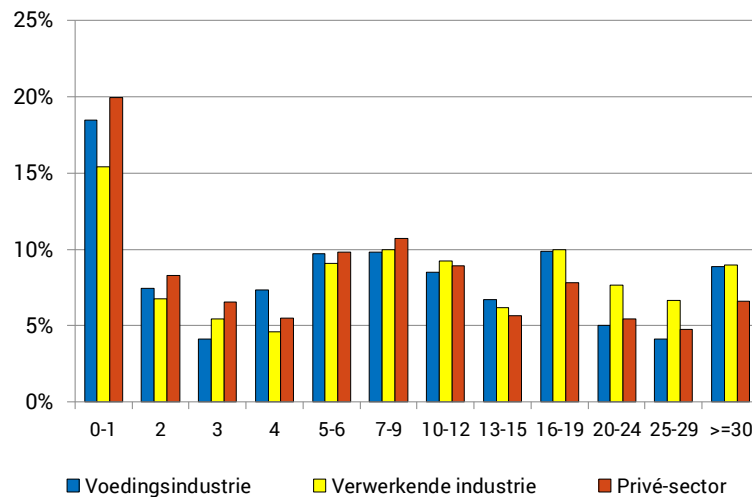
In een vorig rapport werd eveneens voor 2016 de leeftijdsstructuur van de werknemers in de Europese voedingsindustrieën vergeleken met de buurlanden en de EU. Deze gegevens werden door Eurostat niet gepubliceerd voor 2017⁶.

⁶ In de mail van 1/3/2019 gericht aan de CRB wijst Eurostat erop dat deze data "cannot be extracted for confidentiality reliability reasons".

2.4 Anciënniteit van de werknemers in de onderneming

De structuurenquêtes tonen aan dat 56,9% van de werknemers uit de voedingsindustrie in 2017 minder dan 10 jaar anciënniteit hadden. In de industrie is dit 51,3% en in de privésector 60,8%.

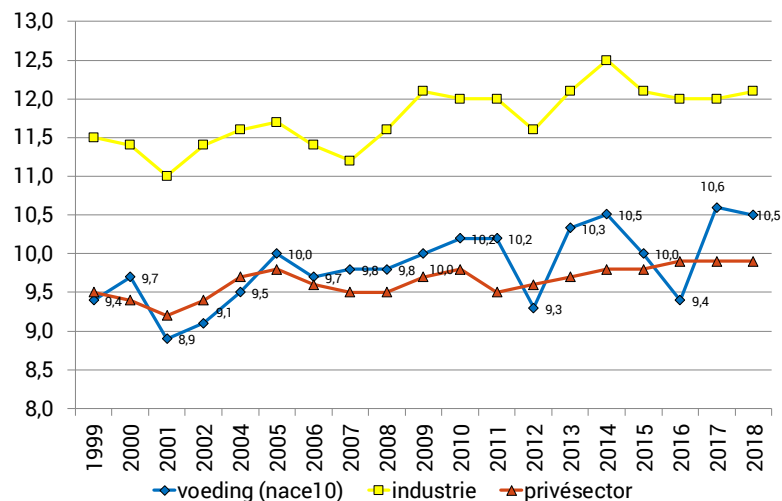
Grafiek 2-8: Percentage werknemers met x jaar anciënniteit in de onderneming in 2017

Bron: secretariaat CRB op basis van de structuurenquêtes (Statistics Belgium - fod Economie)

De gemiddelde anciënniteit van het personeel in de voedingsindustrie bedroeg 10,6 jaar in 2017 (10,5 in 2018). Dit is wat lager dan in de verwerkende industrie (12,1 jaar), maar net hoger dan in de privésector (9,9 jaar). Sinds enkele jaren blijft de gemiddelde anciënniteit van het personeel in de voedingsindustrie in eenzelfde bandbreedte evolueren. Het valt op dat de gemiddelde anciënniteit in de voeding toch bruusk stijgt in 2017 (van 9,4 jaar naar 10,6 jaar).

Grafiek 2-9: Ontwikkeling gemiddelde anciënniteit in eenzelfde onderneming in de voedingsindustrie (in jaren)

Bron: secretariaat CRB op basis van de structuurenquêtes (Statistics Belgium - fod Economie)

De onderstaande tabel toont aan dat de voedingsindustrie in 2017 één van de industrietakken was waarin de gemiddelde anciënniteit van de werknemers binnen eenzelfde onderneming tot de laagste behoorde.

Na uitsplitsing naar beroepsstatuut blijkt dat de bedienden in de voedingsindustrie iets meer anciënniteit hebben dan de arbeiders.

Tabel 2-4: Gemiddelde anciënniteit in de verwerkende industrie in 2017

Sector	Totaal	Arbeiders	Bedienden
Leder	16,1	22,2	9,5
Metalen in primaire vorm	14,8	15,8	13,5
Informatica-optica	14,8	14,0	15,1
Aardolie en cokes	14,0	6,1	16,3
Textiel	13,9	13,8	14,1
Rubber-kunststof	13,8	14,3	12,9
Chemie	13,3	13,2	13,3
Tabak	13,0	10,8	15,5
Elektrische apparatuur	12,8	12,4	13,2
Meubelen	12,7	14,4	7,5
Assemblage motorvoertuigen	12,4	12,3	12,8
Kleding	12,2	14,3	9,7
Papier	12,0	11,8	12,3
Dranken	12,0	10,0	13,9
Overige industrie	11,9	12,5	11,6
Niet metaalhoudende minerale producten	11,8	11,8	11,8
Machines	11,4	11,3	11,4
Drukkerijen	11,2	10,6	12,4
Hout	11,1	10,7	11,9
Producten metaal	10,9	11,4	10,0
Andere transportmiddelen	10,8	8,5	14,0
Reparatie en installatie van machines en apparaten	10,7	10,1	11,6
Voeding	10,6	10,9	10,2
Farmacie	10,3	11,1	10,1

Bron: secretariaat CRB op basis van de structuurenquêtes (Statistics Belgium - fod Economie)

3 Organisatie van het werk in de voedingsindustrie

Iedere sector kent een verschillende organisatie van het werk, inherent aan wat er in de sector wordt geproduceerd. Zo zal de productie in de voedingssector bijvoorbeeld sterk afhankelijk zijn van seizoensgebonden aspecten. In wat hierna volgt bekijken we o.a. in welke mate men voor de organisatie van het werk in de voedingssector gebruik maakt van deeltijdarbeid, tijdelijke arbeidsplaatsen, ploeg-, nacht-, weekend- en thuiswerk, brugpensionering, tijdelijke werkloosheid en tijdskrediet.

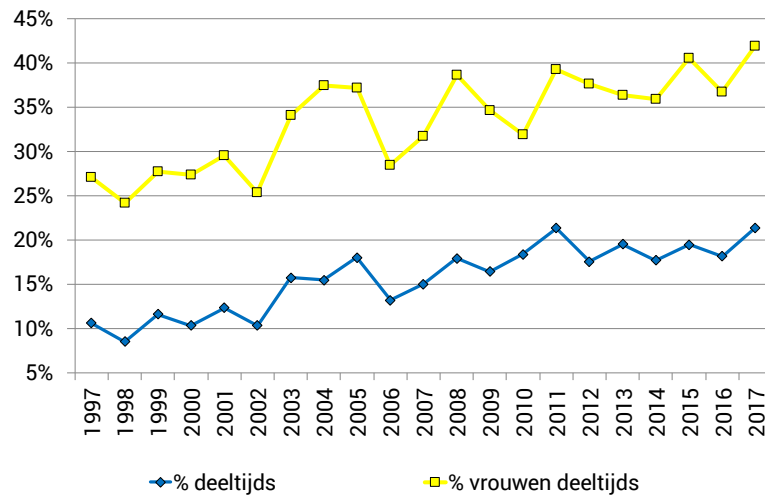
3.1 Deeltijdarbeid

Om de omvang van het deeltijdwerk in te schatten, baseren we ons op de resultaten van de enquêtes naar de arbeidskrachten. Deze steunen op een representatieve steekproef gedurende een bepaalde referentieperiode.

De enquêtes worden in de verschillende landen van de Europese Unie gehouden a.d.h.v. een gemeenschappelijke vragenlijst en volgens een geharmoniseerde methodologie. Het voordeel is dus dat de landen van de EU kunnen worden vergeleken, wat niet kan op basis van nationale administratieve bestanden, aangezien deze het resultaat zijn van bijzondere nationale wetgevende, administratieve of regelgevende bepalingen. Een aantal statistieken werden dit jaar niet vrijgegeven door Eurostat⁷.

Deeltijdarbeid beperkte zich tot 10,3% van de totale werkgelegenheid in de sector in 2000. Structureel evolueren we naar meer deeltijdarbeid. In 2011 liep het aandeel op tot 21,3% en in 2017 bedroeg het aandeel 21,4% van de totale werkgelegenheid. Vermits het aantal werknemers vrijwel constant gebleven in de voedingssector tussen 2000 en 2017 (cf. Tabel 1-2) toont dit aan dat in die periode ca. 10% van de voltijdse banen naar het deeltijdse circuit verschoven zijn.

⁷ In de mail van 1/3/2019 gericht aan de CRB wijst Eurostat erop dat deze data "cannot be extracted for confidentiality reliability reasons".

Grafiek 3-1: Ontwikkeling van het aandeel van de deeltijdarbeid (Nace 10)

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Statistics Belgium)

Uit een verdeling naar geslacht en beroepsstatuut blijkt dat vooral vrouwen deeltijds werken (41,9%). In 2017 werkten 44,8% van de vrouwelijke bedienden en 38,6% van de arbeidsters deeltijds, tegenover slechts 5,5% van de mannelijke bedienden en 11,2% van de arbeiders. Voor de arbeiders stijgt het aandeel van de deeltijdse arbeid t.o.v. 2016.

Het hoge percentage van vrouwen die deeltijds actief zijn in de voedingsindustrie kan enerzijds verklaard worden door een wisselwerking nl. het feit dat vrouwen meer aangetrokken worden door deeltijdse betrekkingen dan mannen en dus vaker actief zijn in sectoren waar deze betrekkingen voor handen zijn en anderzijds zullen sectoren waar veel vrouwen actief zijn vaker deeltijdse betrekkingen moeten aanbieden op vraag hun personeel.

Tabel 3-1: Aandeel van de voltijd- en deeltijdwerknemers in het totale personeelsbestand van de voedingsindustrie (Nace 10)

		1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
		Voltijds																				
Arbeiders	Mannen	97,5%	96,3%	95,1%	96,9%	94,6%	96,0%	95,7%	93,4%	92,5%	93,0%	94,0%	90,7%	91,8%	87,4%	86,2%	93,6%	88,0%	91,3%	89,2%	91,5%	88,8%
	Vrouwen	71,8%	76,1%	73,7%	71,2%	71,1%	72,4%	68,1%	61,3%	66,9%	72,6%	70,5%	67,1%	74,6%	68,0%	61,5%	63,1%	63,5%	65,6%	70,5%	72,5%	61,4%
	Totaal	90,4%	91,3%	89,2%	90,2%	88,0%	89,6%	86,3%	84,8%	84,6%	87,4%	87,3%	83,8%	86,8%	81,4%	80,1%	84,4%	81,8%	84,6%	84,7%	86,7%	81,1%
Bedienden	Mannen	97,0%	99,3%	96,7%	97,7%	98,8%	98,0%	95,0%	98,0%	93,0%	96,4%	96,7%	96,7%	97,4%	94,5%	91,2%	98,8%	93,4%	95,3%	97,0%	94,2%	94,5%
	Vrouwen	74,5%	75,4%	69,9%	74,6%	69,3%	78,2%	62,9%	64,4%	56,7%	70,0%	66,0%	53,4%	53,7%	68,0%	59,9%	61,5%	63,6%	62,7%	49,0%	55,0%	55,2%
	Totaal	86,7%	91,9%	86,6%	88,7%	86,9%	90,0%	78,6%	83,9%	76,4%	85,5%	81,1%	78,8%	77,2%	82,1%	75,7%	78,6%	78,1%	77,9%	71,8%	72,6%	74,9%
Totaal	Mannen	97,4%	97,1%	95,5%	97,1%	95,6%	96,5%	95,5%	94,6%	92,6%	94,0%	94,7%	92,4%	93,4%	89,4%	87,5%	94,9%	89,4%	92,3%	91,0%	92,2%	90,6%
	Vrouwen	72,9%	75,8%	72,3%	72,6%	70,4%	74,6%	66,2%	62,6%	62,8%	71,5%	68,3%	61,3%	65,3%	68,0%	60,7%	62,4%	63,6%	64,1%	59,4%	63,2%	58,1%
	Totaal	89,4%	91,5%	88,4%	89,7%	87,7%	89,7%	84,2%	84,5%	82,0%	86,8%	85,0%	82,1%	83,6%	81,6%	78,7%	82,5%	80,5%	82,3%	80,5%	81,8%	78,6%
		Deeltijds																				
Arbeiders	Mannen	2,5%	3,7%	4,9%	3,1%	5,4%	4,0%	4,3%	6,6%	7,5%	7,0%	6,0%	9,3%	8,2%	12,6%	13,8%	6,4%	12,0%	8,7%	10,8%	8,5%	11,2%
	Vrouwen	28,2%	23,9%	26,3%	28,8%	28,9%	27,6%	31,6%	38,8%	33,1%	27,4%	29,5%	32,9%	25,4%	32,0%	38,5%	36,9%	36,5%	34,4%	29,5%	27,5%	38,6%
	Totaal	9,6%	8,7%	10,8%	9,8%	12,0%	10,4%	13,2%	15,2%	15,4%	12,6%	12,7%	16,2%	13,2%	18,6%	19,9%	15,6%	18,2%	15,4%	15,3%	13,3%	18,9%
Bedienden	Mannen	3,0%	0,7%	3,3%	2,3%	1,2%	2,0%	5,5%	2,0%	7,0%	3,6%	3,3%	3,3%	2,6%	5,5%	8,8%	1,2%	6,6%	4,7%	3,0%	5,8%	5,5%
	Vrouwen	25,5%	24,6%	30,1%	25,4%	30,7%	21,8%	38,1%	35,6%	43,3%	30,0%	34,0%	46,6%	46,3%	32,0%	40,1%	38,5%	36,4%	37,3%	51,0%	45,0%	44,8%
	Totaal	13,3%	8,1%	13,4%	11,3%	13,1%	10,0%	22,2%	16,1%	23,6%	14,5%	18,9%	21,2%	22,8%	17,9%	24,3%	21,4%	21,9%	22,1%	28,2%	27,4%	25,1%
Totaal	Mannen	2,6%	2,9%	4,5%	2,9%	4,4%	3,5%	4,6%	5,4%	7,4%	6,0%	5,3%	7,6%	6,6%	10,6%	12,5%	5,1%	10,6%	7,7%	9,0%	7,8%	9,4%
	Vrouwen	27,1%	24,2%	27,7%	27,4%	29,6%	25,4%	34,1%	37,4%	37,2%	28,5%	31,7%	38,7%	34,7%	32,0%	39,3%	37,6%	36,4%	35,9%	40,6%	36,8%	41,9%
	Totaal	10,6%	8,5%	11,6%	10,3%	12,3%	10,3%	15,7%	15,5%	18,0%	13,2%	15,0%	17,9%	16,4%	18,4%	21,3%	17,5%	19,5%	17,7%	19,5%	18,2%	21,4%

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Statistics Belgium)

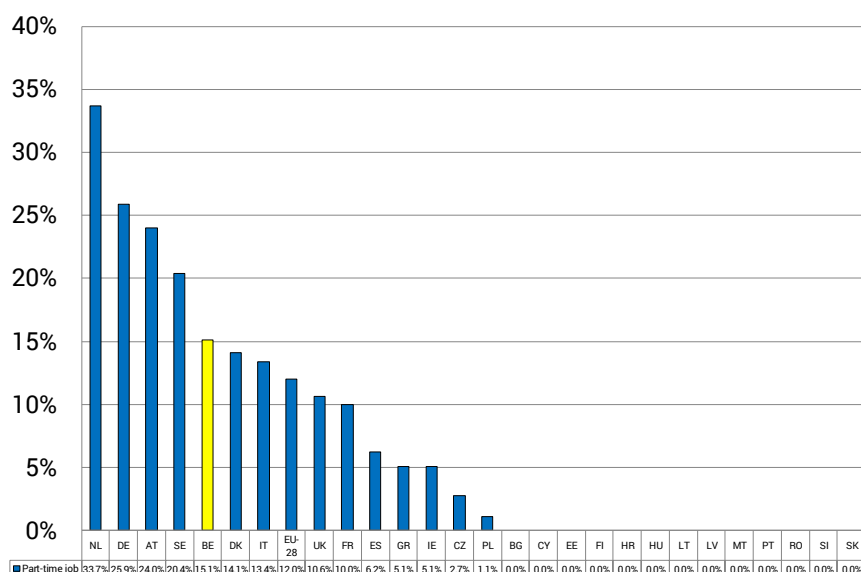
Het aandeel van de deeltijdse arbeid is in 2017 met 22,8% in de voedingssector (Nace 10) duidelijk groter dan in de totale verwerkende industrie (13,5%). In een rangschikking volgens de verschillende industriële bedrijfstakken staat de voedingsindustrie op de derde plaats wat deeltijdarbeid betreft, na de tabaksindustrie en de kledingsector. De drankensector (Nace 11) staat op een achttiende plaats met een aandeel van 10,1%.

Tabel 3-2: Aandeel van de deeltijdarbeid in de verwerkende industrie in 2017

Sector	Deeltijds	Procent sector
Vervaardiging van tabaksproducten	710	33,2%
Vervaardiging van kleding	951	23,5%
Vervaardiging van voedingsmiddelen	20.874	22,8%
Vervaardiging van informaticaproducten en van elektronische en optische producten	3.433	19,7%
Overige industrie	2.101	19,1%
Vervaardiging van meubelen	2.606	17,3%
Drukkerijen, reproductie van opgenomen media	2.625	15,7%
Vervaardiging van producten van rubber of kunststof	3.643	15,3%
Vervaardiging van leer en van producten van leer	358	14,9%
Vervaardiging van textiel	2.250	14,3%
Tot. industrie	72.909	13,5%
Vervaardiging van andere transportmiddelen	1.303	13,5%
Vervaardiging van elektrische apparatuur	2.207	13,3%
Vervaardiging van andere niet-metaalhoudende minerale producten	3.110	11,4%
Vervaardiging van papier en papierwaren	1.559	10,8%
Vervaardiging van chemische producten	4.598	10,6%
Vervaardiging van farmaceutische grondstoffen en producten	3.232	10,5%
Vervaardiging van producten van metaal, exclusief machines en apparaten	5.128	10,2%
Vervaardiging van dranken	1.205	10,1%
Vervaardiging en assemblage van motorvoertuigen, aanhangwagens en opleggers	3.701	9,9%
Reparatie en installatie van machines en apparaten	1.074	9,4%
Vervaardiging van metalen in primaire vorm	2.284	8,0%
Houtindustrie en vervaardiging van artikelen van hout en van kurk, exclusief meubelen; vervaardiging van artikelen van riet en van vlechtwerk	1.100	7,8%
Vervaardiging van machines, apparaten en werktuigen, n.e.g.	2.462	6,9%
Vervaardiging van cokes en van geraffineerde aardolieproducten	394	5,9%

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Statistics Belgium)

Met een aandeel van 15,1% deeltijdse werknemers in de voedingssector (Nace 10 en 11) hoort België bij de koplopers inzake deeltijdarbeid in de sector, net als Nederland, Duitsland, Oostenrijk, Denemarken en Zweden. Nederland is recordhouder met 33,7% gevolgd door Duitsland (25,9%). In Frankrijk ligt het aandeel van de deeltijdarbeid met 10% lager dan in België. In de meeste landen uit Zuid-, Midden- en Oost-Europa had deeltijdarbeid in 2016 al een zeer laag aandeel. Volgens de data van 2017 blijkt dit aandeel in veel landen tot nul gereduceerd. Een belangrijkste uitzondering hierop is Italië.

Grafiek 3-2: Aandeel van de deeltijdarbeid in de Europese voedingsindustrieën in 2017 (Nace 10 en 11)

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Eurostat)⁸

3.2 Aantal arbeidsuren per week

De onderstaande gegevens hebben betrekking op het aantal uren dat een voltijder en een deeltijder gewoonlijk werken per week. Het gaat hier om het gemiddelde aantal uren dat een persoon normaliter in een volledige week (zonder feestdagen) werkt. Hierin zijn alle uren – dus ook de al dan niet betaalde overuren – inbegrepen die een persoon normaal gezien werkt, maar niet de tijd voor de verplaatsing van en naar het werk en evenmin de pauze voor de hoofdmaaltijd (meestal 's middags).

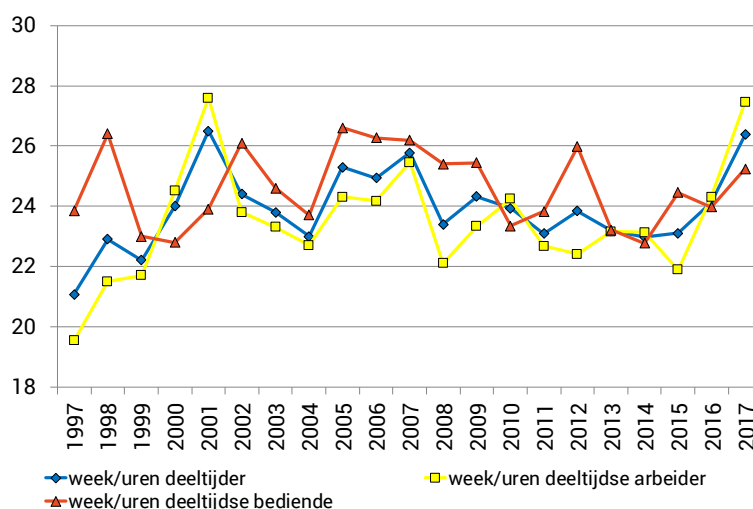
Volgens de enquête naar de arbeidskrachten werkte een voltijder in de Belgische voedingsindustrie in 2017 gemiddeld 39,3 uur per week. Het aantal gepresteerde uren door een voltijder schommelt sinds 1997 tussen 39 uur en 40,9 uur per week. In 2017 werkten de voltijdse arbeiders 38,2 uur en de voltijdse bedienden 41,1 uur per week.

⁸ De cijfers van Eurostat en de RSZ komen niet volledig overeen. Eurostat geeft bepaalde cijfers voor kleine groepen niet weer, o.a. voor deeltijders die weinig uren werken.

Tabel 3-3: Gemiddelde wekelijkse arbeidsduur naar geslacht, statuut en arbeidsregeling in de voedingsindustrie (Nace 10)

		Voltijds																				
		1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Arbeiders	Mannen	38,8	38,8	38,8	39,1	40,2	39,8	38,4	38,8	38,6	38,7	38,6	38,5	38,9	38,9	38,8	38,5	38,8	38,8	38,7	38,7	38,4
	Vrouwen	38,5	38,8	39,1	39,2	38,5	39,1	38,4	38,1	38,3	38,4	37,8	37,4	38,0	38,2	38,1	37,7	38,5	38,5	38,6	38,4	37,2
	Totaal	38,7	38,8	38,9	39,1	39,8	39,6	38,4	38,6	38,5	38,6	38,4	38,2	38,7	38,7	38,7	38,3	38,7	38,7	38,7	38,6	38,2
Bedienden	Mannen	40,5	41,4	44,0	42,3	45,2	44,3	41,7	42,3	42,9	42,5	42,5	41,5	43,0	43,7	42,3	42,3	41,8	41,8	41,9	42,4	42,2
	Vrouwen	38,5	39,0	39,6	39,5	40,1	40,3	39,7	39,0	39,4	39,6	40,5	40,1	38,9	40,1	39,9	41,4	40,1	40,1	40,2	40,1	39,1
	Totaal	39,7	40,8	42,7	41,4	43,6	42,9	40,9	41,2	41,7	41,5	41,6	41,3	41,7	42,3	41,4	41,9	41,1	41,1	41,3	41,4	41,1
Totaal	Mannen	39,2	39,6	40,3	39,9	41,5	40,9	39,1	39,7	39,7	39,8	39,7	39,5	40,1	40,3	39,7	39,4	39,5	39,5	39,5	39,6	39,7
	Vrouwen	38,5	38,9	39,3	39,3	39,1	39,6	38,8	38,5	38,7	38,9	39,1	38,4	38,3	39,0	39,0	39,4	39,4	39,3	39,3	39,2	38,2
	Totaal	39,0	39,4	40,0	39,8	40,9	40,6	39,0	39,4	39,4	39,6	39,5	39,2	39,6	39,9	39,5	39,4	39,5	39,5	39,4	39,5	39,3
		Deeltijds																				
		1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Arbeiders	Mannen	20,1	23,5	20,9	24,0	29,4	22,4	22,9	21,1	24,6	26,3	28,6	21,8	24,4	26,2	23,0	20,8	23,8	23,8	22,7	26,0	29,3
	Vrouwen	19,4	20,6	22,1	24,7	26,7	24,3	23,4	23,5	24,2	22,8	23,8	22,3	22,5	22,6	22,3	23,0	22,7	22,7	21,0	22,7	25,8
	Totaal	19,5	21,5	21,7	24,5	27,6	23,8	23,3	22,7	24,3	24,2	25,5	22,1	23,3	24,2	22,7	22,4	23,1	23,1	21,9	24,3	27,5
Bedienden	Mannen	24,2	30,0	23,6	25,2	28,3	29,1	22,7	24,2	27,5	23,2	25,1	30,0	26,5	27,3	25,1	30,0	26,6	26,6	19,7	24,0	29,0
	Vrouwen	23,8	26,1	22,9	22,4	23,7	23,1	24,9	23,7	26,4	26,8	26,3	24,9	25,4	22,6	23,5	25,9	22,3	22,3	24,7	24,0	24,8
	Totaal	23,9	26,4	23,0	22,8	23,9	26,1	24,6	23,7	26,6	26,3	26,2	25,4	25,4	23,3	23,8	26,0	22,8	22,8	24,4	24,0	25,2
Totaal	Mannen	21,1	24,0	21,5	24,2	29,3	26,2	22,9	21,4	25,4	25,8	28,0	22,8	24,6	26,4	23,4	21,4	24,3	24,3	22,4	25,6	29,2
	Vrouwen	21,1	22,5	22,5	23,9	25,6	23,9	24,0	23,6	25,2	24,6	25,1	23,6	24,2	22,6	22,9	24,4	22,5	22,5	23,4	23,5	25,2
	Totaal	21,1	22,9	22,2	24,0	26,5	24,4	23,8	23,0	25,3	24,9	25,8	23,4	24,3	23,9	23,1	23,8	23,0	23,0	23,1	24,1	26,4
Totaal																						
		1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Arbeiders	Mannen	38,3	38,3	38,0	38,6	39,6	39,1	37,7	37,6	37,5	37,8	38,0	36,9	37,7	37,4	36,7	37,3	37,5	37,5	37,0	37,6	37,4
	Vrouwen	33,1	34,6	34,8	35,1	35,1	35,0	33,6	32,5	33,6	34,1	33,7	32,4	34,1	33,4	31,9	32,2	32,9	32,9	33,4	34,2	33,5
	Totaal	36,9	37,3	37,1	37,6	38,3	38,0	36,3	36,2	36,3	36,8	36,8	35,6	36,6	36,1	35,5	35,8	36,4	36,4	36,1	36,7	36,4
Bedienden	Mannen	40,0	41,3	43,4	41,9	45,0	44,4	40,8	41,9	41,9	41,8	41,9	41,4	42,6	42,8	40,7	42,1	41,1	41,1	41,2	41,3	41,6
	Vrouwen	34,8	36,1	34,3	35,2	35,1	36,5	34,2	33,6	33,8	35,8	35,7	33,1	32,6	34,5	33,5	35,4	33,5	33,5	32,3	32,9	32,9
	Totaal	37,6	39,6	39,9	39,3	41,0	41,2	37,4	38,4	38,2	39,3	38,7	37,9	37,9	38,9	37,1	38,5	37,0	37,0	36,5	36,7	37,3
Totaal	Mannen	38,7	39,1	39,4	39,5	41,0	40,4	38,4	38,7	38,7	39,0	39,1	38,2	39,0	38,9	37,6	38,5	38,4	38,4	38,0	38,5	38,8
	Vrouwen	33,8	35,1	34,6	35,1	35,1	35,6	33,8	32,9	33,7	34,8	34,7	32,7	33,4	33,8	32,7	33,7	33,2	33,2	32,8	33,5	33,2
	Totaal	37,1	38,0	38,0	38,1	39,8	38,9	36,6	36,9	36,9	37,7	37,5	36,4	37,1	37,1	36,0	36,7	36,6	36,6	36,2	36,7	36,8

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Statistics Belgium)

Grafiek 3-3: Aantal werkuren per week door deeltijders in de voedingsindustrie (Nace 10) in de periode 1997-2017

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Statistics Belgium)

Deeltijdse werknemers hebben in de periode 1997-2017 hun werkuren zien stijgen. Het aantal werkuren bedroeg 21,1 per week in 1997, in 2017 lopen deze op tot 26,4 werkuren per week. In alle categorieën (naar geslacht en statuut) is er een opvallende stijging behalve voor de vrouwelijke bedienden.

In een vorig rapport werd eveneens voor 2016 het aantal arbeidsuren van de werknemers in de Europese voedingsindustrieën vergeleken met de buurlanden en de EU. Deze gegevens werden door Eurostat niet gepubliceerd voor 2017⁹.

3.3 Vaste en tijdelijke arbeidsplaatsen

In de onderstaande gegevens wordt een onderscheid gemaakt tussen vaste en tijdelijke arbeidsplaatsen. Een baan kan als tijdelijk worden beschouwd als de werkgever en de werknemer hebben afgesproken dat het einde van de arbeidsovereenkomst wordt bepaald door objectieve voorwaarden, zoals een precieze datum, de voltooiing van een opdracht of de terugkeer van de werknemer die tijdelijk werd vervangen.

In 2017 bedroeg het aandeel van de banen van onbepaalde duur (vaste arbeidsplaatsen) 88,6%, t.o.v. 11,4% voor de banen van bepaalde duur (tijdelijke arbeidsplaatsen). Historisch (over de periode 1997-2017) was het totale aandeel tijdelijke jobs het hoogst in 2012 (13,5%). Voor de vrouwen bereikte het totale aandeel tijdelijke jobs in 2016 een hoogtepunt (17,9%).

In 2017 had 85,1% van de arbeiders en 93,8% van de bedienden een vaste baan. De tijdelijke jobs werden voor 78,2% ingenomen door arbeiders en voor 21,8% bedienden. Arbeiders maken 66,4% van de werknemers uit in de voedingsindustrie, ze zijn dus oververtegenwoordigd wat tijdelijke arbeid betreft.

⁹ In de mail van 1/3/2019 gericht aan de CRB wijst Eurostat erop dat deze data "cannot be extracted for confidentiality reliability reasons".

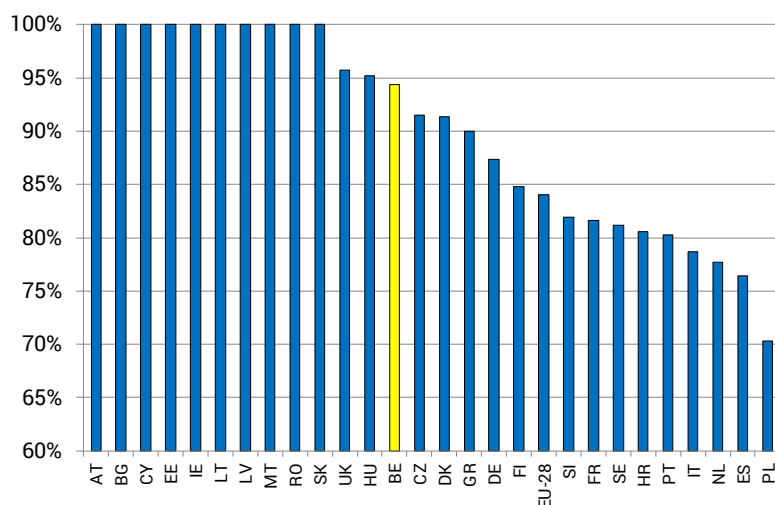
Tabel 3-4: Vaste en tijdelijke banen in de voedingsindustrie

	Vaste banen			Tijdelijke banen		
	mannen	vrouwen	totaal	mannen	vrouwen	totaal
1997	91,9%	91,1%	91,6%	8,1%	8,9%	8,4%
1998	93,2%	89,6%	92,2%	6,8%	10,4%	7,8%
1999	91,2%	89,3%	90,6%	8,8%	10,7%	9,4%
2000	92,2%	85,3%	90,6%	7,1%	14,7%	9,4%
2001	93,6%	87,9%	91,8%	6,4%	12,1%	8,2%
2002	90,7%	91,2%	90,9%	9,3%	8,8%	9,1%
2003	90,7%	86,7%	89,1%	9,3%	13,3%	10,9%
2004	91,2%	87,9%	90,2%	8,8%	12,1%	9,8%
2005	89,6%	86,2%	88,4%	10,4%	13,8%	11,6%
2006	92,8%	87,9%	91,2%	7,2%	12,1%	8,8%
2007	92,7%	87,3%	90,7%	7,3%	12,7%	9,3%
2008	89,4%	86,3%	88,4%	10,6%	13,7%	11,6%
2009	91,8%	88,7%	90,8%	8,2%	11,3%	9,2%
2010	89,0%	88,8%	88,9%	11,0%	11,2%	11,1%
2011	89,3%	86,6%	88,4%	10,7%	13,4%	11,6%
2012	85,8%	87,6%	86,5%	14,2%	12,4%	13,5%
2013	88,9%	87,1%	88,3%	11,1%	12,9%	11,7%
2014	86,9%	88,1%	87,3%	13,1%	11,9%	12,7%
2015	86,7%	87,8%	87,1%	13,3%	12,2%	12,9%
2016	90,6%	82,1%	87,6%	9,4%	17,9%	12,4%
2017	91,9%	82,9%	88,6%	8,1%	17,1%	11,4%

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Statistics Belgium)

Binnen de Europese Unie bekleedt de Belgische voedingsindustrie een vrij hoge positie, wanneer abstractie wordt gemaakt van de Oost-Europese landen, wat het aantal werknemers met een contract van onbepaalde duur betreft (94,4%), hoger dan in Duitsland, Frankrijk en Nederland. Het aandeel van de vaste banen in de Franse en de Nederlandse voedingsindustrie behoort nog steeds tot de laagste van Europa (met uitzondering van Polen).

Grafiek 3-4: Aandeel van de werknemers met een overeenkomst voor onbepaalde duur in de Europese voedingsindustrieën in 2017 (Nace 10 en 11)

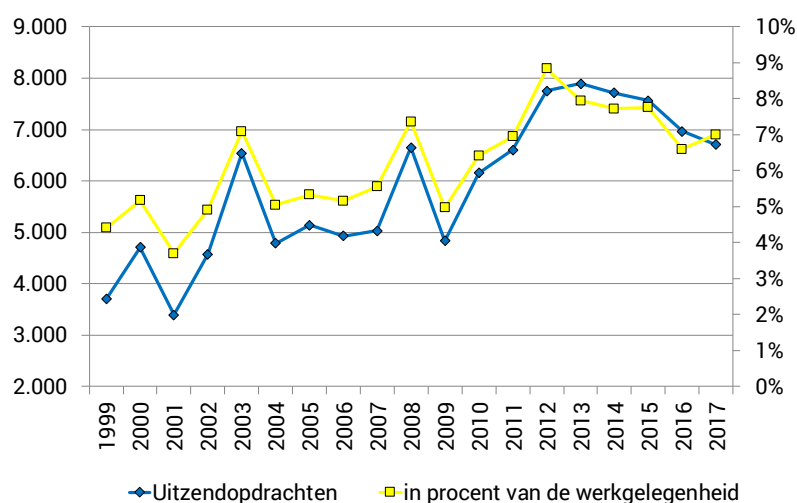

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Eurostat)

3.3.1 Uitzendarbeid

In 2017 werkten in de voedingsindustrie 6.702 uitzendkrachten, wat goed was voor 7% van de totale werkgelegenheid in de sector. De terugval van de uitzendarbeid die is ingezet in 2014 zet zich door.

Grafiek 3-5: Aantal uitzendkrachten in de voedingsindustrie in 2017 (Nace 10 en 11)¹⁰

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Statistics Belgium). Hervorming EAK in 2017.

¹⁰ In 2008 werd een breuk opgetekend, maar deze heeft een zeer kleine impact gehad op de berekening van het aantal uitzendkrachten in de voedingsindustrie.

3.4 Atypische arbeid

De enquête naar de arbeidskrachten bevat interessante gegevens over het belang van de verschillende vormen van atypische arbeid, nl. avondwerk, nachtwerk, zaterdags- en zondagswerk en thuiswerk.

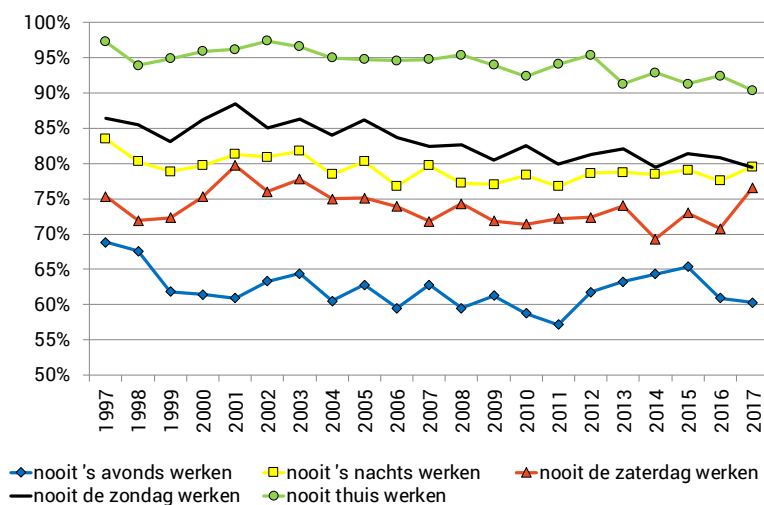
De antwoorden van de ondervraagde personen werden, zoals bij de voorgaande enquêtes, voor elke categorie in drie groepen ingedeeld: personen die gewoonlijk, soms of nooit volgens een bepaald stelsel werken. Duidelijkheidshalve vergelijken we de toestand in de Belgische voedingsindustrie voor alle vormen van atypische arbeid enkel met de situatie in de drie buurlanden (Duitsland, Frankrijk, Nederland) en met het Europese gemiddelde.

In het geheel stelt men op de langere termijn vast dat het percentage werknemers (mannen en vrouwen) dat verklaart nooit atypisch te werken eerder is afgenomen. De atypische arbeid is dus in al zijn aspecten aan een opmars bezig in de voedingsindustrie.

Toch vraagt dit om de nodige nuances. Het aantal mensen dat verklaart nooit s 'avonds te werken is nog licht gedaald in 2017, na een forsere daling in 2016. Minder respondenten gaven ook aan nooit op zondag op zondag te werken.

We noteren tussen 1997 en 2017 een toename van thuiswerk (zowel 'af en toe thuis werken' als 'gewoonlijk thuis werken'). Nachtwerk blijft ongeveer op hetzelfde peil staan als in de voorgaande jaren. Zaterdagwerk valt wat terug in 2017.

Grafiek 3-6: Atypische arbeid in de voedingsindustrie (Nace 10)

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Statistics Belgium)

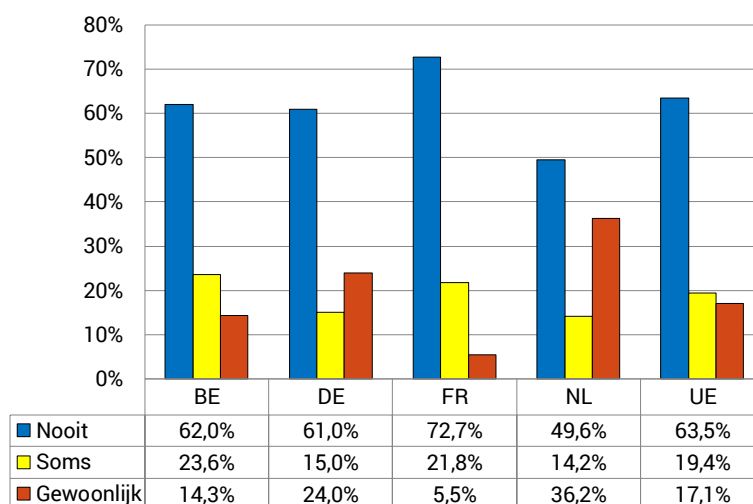
Tabel 3-5: Avondwerk in de voedingsindustrie (Nace 10)¹¹

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Mannen																					
gewoonlijk	13,0%	12,4%	18,6%	20,0%	21,6%	21,9%	19,8%	23,1%	19,8%	24,2%	22,6%	22,3%	21,4%	24,0%	24,1%	20,8%	21,3%	14,7%	13,4%	15,5%	21,4%
soms	21,8%	25,3%	23,2%	23,6%	22,6%	20,7%	20,7%	21,9%	23,0%	23,0%	20,8%	24,5%	24,1%	23,6%	25,1%	26,3%	21,3%	27,7%	26,2%	30,8%	25,8%
nooit	65,2%	62,3%	58,1%	56,5%	55,8%	57,4%	59,4%	55,0%	57,2%	52,8%	56,6%	53,2%	54,5%	52,4%	50,7%	52,9%	57,4%	57,5%	60,4%	53,7%	52,8%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Vrouwen																					
gewoonlijk	14,6%	9,5%	12,4%	17,8%	16,2%	13,0%	15,3%	12,5%	14,1%	14,1%	14,1%	15,2%	14,3%	11,7%	10,2%	10,5%	6,2%	8,6%	11,1%	10,1%	8,4%
soms	8,8%	9,0%	17,2%	9,2%	11,4%	9,6%	12,0%	14,6%	13,1%	12,5%	12,0%	12,6%	11,4%	18,3%	18,9%	12,9%	19,4%	14,2%	13,5%	15,9%	17,7%
nooit	76,6%	81,5%	70,2%	73,1%	72,4%	77,5%	72,7%	72,9%	72,8%	73,4%	73,9%	72,2%	74,3%	70,0%	70,9%	76,6%	74,4%	77,2%	75,3%	74,0%	73,9%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Totaal																					
gewoonlijk	13,6%	11,6%	16,7%	19,3%	19,9%	19,3%	18,2%	19,9%	17,7%	20,9%	19,6%	19,9%	18,9%	19,6%	19,7%	16,9%	16,1%	12,6%	12,7%	13,6%	16,8%
soms	17,6%	20,7%	21,5%	19,3%	19,2%	17,4%	17,4%	19,6%	19,5%	19,6%	17,6%	20,6%	19,8%	21,7%	23,2%	21,3%	20,7%	23,1%	22,0%	25,5%	22,9%
nooit	68,9%	67,6%	61,8%	61,4%	60,9%	63,3%	64,4%	60,5%	62,8%	59,5%	62,8%	59,5%	61,3%	58,7%	57,1%	61,8%	63,2%	64,3%	65,4%	60,9%	60,3%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Statistics Belgium)

Uit een vergelijking met de buurlanden stellen we vast dat het aandeel van de werknemers die nooit 's avonds werken in 2017 het hoogst blijft in de Franse voedingsindustrie (72,7%). De Belgische voedingsindustrie komt op de tweede plaats met een aandeel van 62%, wat net wat hoger is dan dat in de Duitse voedingsindustrie (61%) maar flink meer dan in Nederland (49,6%).

We merken ook op dat de Nederlandse en de Duitse voedingsindustrieën zich onderscheiden door een hoog aandeel werknemers die verklaren gewoonlijk 's avonds te werken (resp. 36,2% en 24%) en dat dit cijfer het laagst is in de Franse en de Belgische voedingsindustrie (resp. 5,5% en 14,3%). Dit cijfer wordt evenwel ten dele gecompenseerd door een groter aandeel werknemers die verklaren soms 's avonds te werken in deze laatste landen (resp. 21,8% en 23,6%) t.o.v. ca. 15% in Duitsland en 14,2% in Nederland.

Grafiek 3-7: Aandeel van het avondwerk in de Europese voedingsindustrieën in 2017 (Nace 10 en 11)

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Eurostat)

¹¹ De grotere verschillen tussen 2013 en 2014 hebben te maken met een verandering van methodologie. Vanaf 2014 worden de gegevens onderverdeeld in vier klassen: nooit, minder dan 50% van de tijd (= soms), meer dan 50% van de tijd en altijd. De laatste twee klassen hebben we opgenomen bij "gewoonlijk".

In 2017 neemt het aandeel van hen die gewoonlijk nachtwerk verrichten in de voedingsindustrie toe tot 11,4%. Over een langere periode loopt het aandeel van de werknemers die nooit 's nachts werken terug van 83,5% in 1997 tot 79,6% in 2017.

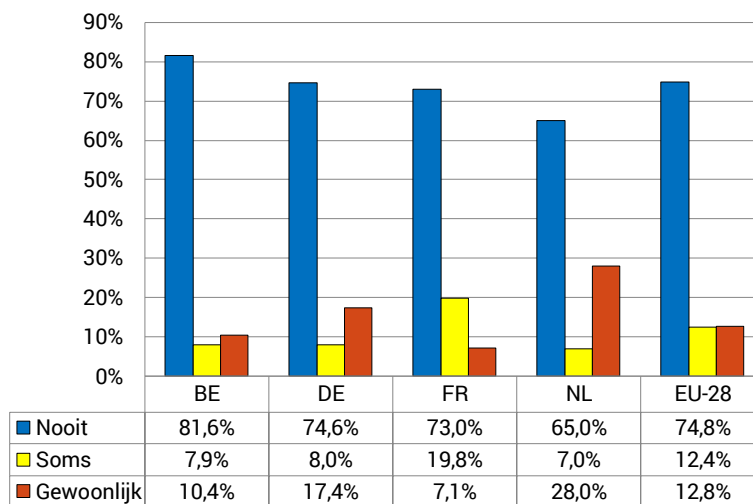
Tabel 3-6: Nachtwerk in de voedingsindustrie (Nace 10)¹²

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Mannen																					
gewoonlijk	12,9%	12,8%	12,6%	12,2%	10,0%	12,5%	11,3%	15,6%	15,5%	14,6%	12,7%	16,5%	18,1%	15,4%	15,4%	12,6%	17,5%	2,6%	12,5%	13,7%	15,7%
soms	10,6%	12,8%	15,6%	14,6%	15,0%	12,9%	13,3%	11,7%	12,2%	15,3%	14,9%	13,9%	12,4%	13,5%	14,4%	17,9%	11,6%	16,4%	15,3%	15,1%	12,0%
nooit	76,6%	74,5%	71,8%	73,2%	75,0%	74,5%	75,3%	72,7%	72,3%	70,1%	72,3%	69,6%	69,5%	71,0%	70,2%	69,4%	70,9%	70,9%	72,3%	71,2%	72,4%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	89,8%	100,0%	100,0%	100,0%
Vrouwen																					
gewoonlijk	1,4%	3,7%	0,6%	3,6%	1,0%	2,4%	5,4%	4,4%	2,2%	3,7%	2,1%	4,6%	6,1%	3,5%	3,7%	3,7%	3,3%	3,3%	3,6%	5,6%	3,5%
soms	0,6%	0,8%	4,3%	1,5%	3,5%	1,7%	2,3%	4,1%	2,9%	5,3%	5,1%	2,6%	2,4%	5,1%	5,5%	2,3%	3,1%	3,8%	3,5%	5,3%	3,8%
nooit	98,0%	95,5%	95,2%	95,0%	95,5%	95,9%	92,3%	91,5%	94,9%	91,0%	92,7%	92,8%	91,6%	91,4%	90,8%	94,1%	93,6%	92,9%	92,9%	89,1%	92,7%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Totaal																					
gewoonlijk	9,2%	10,2%	8,9%	9,6%	7,2%	9,5%	9,1%	12,2%	10,8%	11,1%	8,9%	12,6%	14,0%	11,1%	11,7%	9,3%	12,6%	9,5%	9,6%	10,8%	11,4%
soms	7,4%	9,4%	12,4%	10,7%	11,5%	9,6%	9,1%	9,3%	8,9%	12,1%	11,4%	10,2%	9,0%	10,5%	11,5%	12,1%	8,7%	12,0%	11,3%	11,6%	9,1%
nooit	83,5%	80,3%	78,9%	79,7%	81,3%	80,9%	81,8%	78,5%	80,3%	76,8%	79,7%	77,2%	77,1%	78,4%	76,8%	78,7%	78,7%	78,5%	79,1%	77,6%	79,6%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Statistics Belgium)

Uit de onderstaande grafiek blijkt evenwel dat het aandeel van nachtarbeid in de Belgische voedingsindustrie beperkter blijft dan in Nederland en Duitsland. In de Belgische voedingsindustrie bedroeg het aandeel van de werknemers die gewoonlijk 's nachts werken 10,4%, dit t.o.v. 28% in de Nederlandse voedingsindustrie, 17,4% in de Duitse en 12,8% gemiddeld in de Europese Unie.

Grafiek 3-8: Aandeel van het nachtwerk in de Europese voedingsindustrie in 2017 (Nace 10 en 11)

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Eurostat)

¹² De grotere verschillen tussen 2013 en 2014 hebben te maken met een verandering van methodologie. Vanaf 2014 worden de gegevens onderverdeeld in vier klassen: nooit, minder dan 50% van de tijd (= soms), meer dan 50% van de tijd en altijd. De laatste twee klassen hebben we opgenomen bij "gewoonlijk".

De ontwikkeling van het weekendwerk verloopt traag en met grote jaarschommelingen, maar is wel structureel. Dit blijkt eerst en vooral uit de toename van het aantal personen die verklaren gewoonlijk 's zaterdags of 's zondags te werken ten nadele van zij die aangeven soms 's zaterdags of 's zondags te werken. In 2017 werkt 76,5% nooit op zaterdag, 79,5% nooit op zondag.

Tabel 3-7: Zaterdagwerk in de voedingsindustrie (Nace 10)¹³

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
gewoonlijk	9,2%	8,8%	10,6%	11,4%	9,2%	12,7%	11,0%	11,9%	12,7%	13,2%	15,4%	14,3%	16,0%	16,1%	15,5%	17,8%	16,0%	19,7%	16,1%	19,9%	13,9%
soms	15,4%	19,3%	17,1%	13,2%	11,1%	11,2%	11,2%	13,0%	12,2%	12,9%	12,8%	11,4%	12,1%	12,5%	12,3%	9,8%	10,0%	11,0%	10,9%	9,3%	9,6%
nooit	75,3%	71,9%	72,3%	75,3%	79,7%	76,0%	77,8%	75,0%	75,1%	73,9%	71,8%	74,3%	71,9%	71,4%	72,2%	72,4%	74,0%	69,3%	73,0%	70,8%	76,5%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Statistics Belgium)

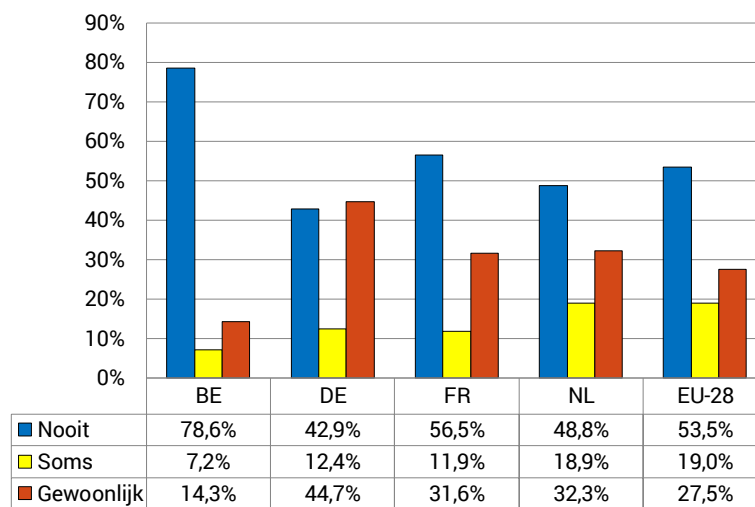
Tabel 3-8: Zondagwerk in de voedingsindustrie (Nace 10)¹⁴

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
gewoonlijk	4,7%	4,8%	6,8%	5,7%	4,8%	7,4%	6,7%	8,1%	6,8%	8,8%	10,2%	9,5%	11,5%	10,9%	11,6%	12,3%	11,3%	12,6%	12,1%	13,6%	12,4%
soms	8,8%	9,6%	10,1%	8,1%	6,7%	7,5%	7,0%	7,9%	7,0%	7,5%	7,4%	7,8%	7,9%	6,6%	8,5%	6,4%	6,6%	7,9%	6,5%	5,6%	8,1%
nooit	86,5%	85,5%	83,1%	86,2%	88,5%	85,1%	86,3%	84,0%	86,2%	83,7%	82,4%	82,7%	80,5%	82,6%	79,9%	81,3%	82,1%	79,5%	81,5%	80,9%	79,5%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Statistics Belgium)

Uit de onderstaande grafieken blijkt dat weekendwerk – en dan vooral zaterdagwerk – in de Belgische voedingsindustrie minder verspreid is dan bij haar Duitse, Franse of Nederlandse sectorgenoten.

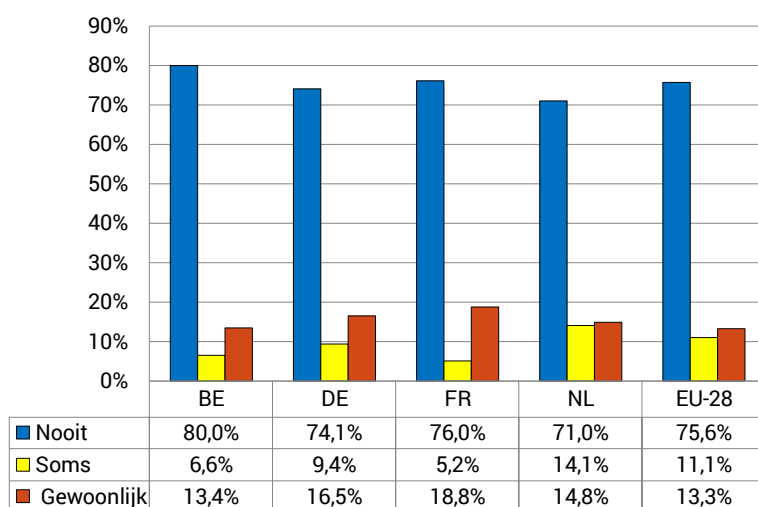
Grafiek 3-9: Aandeel van het zaterdagwerk in de Europese voedingsindustrie in 2017

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Eurostat)

¹³ De grotere verschillen tussen 2013 en 2014 hebben te maken met een verandering van methodologie. Vanaf 2014 worden de gegevens onderverdeeld in vier klassen: nooit, minder dan 50% van de tijd (= soms), meer dan 50% van de tijd en altijd. De laatste twee klassen hebben we opgenomen bij "gewoonlijk".

¹⁴ Zie voetnoot 9.

Grafiek 3-10: Aandeel van het zondagwerk in de Europese voedingsindustrie in 2017

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Eurostat)

Er is een tendens op langere termijn om vaker thuis te werken. Dit schommelt in de tijd. Het occasioneel ("soms") thuiswerk heeft een flinke groei gekend.

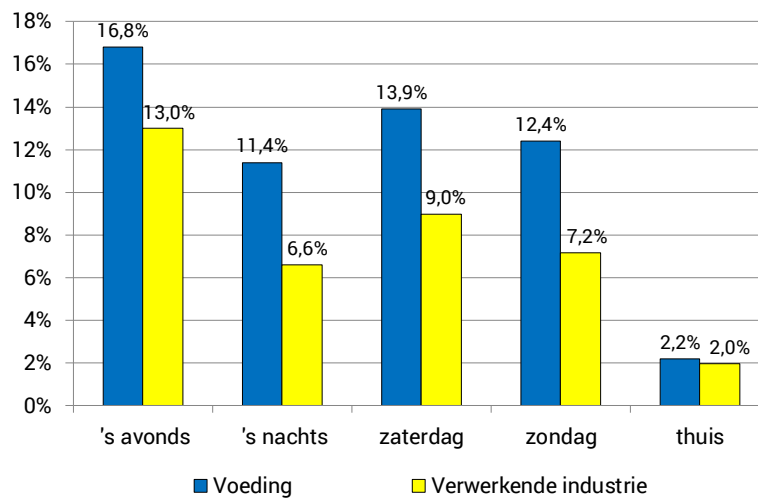
Tabel 3-9: Thuiswerk in de voedingsindustrie (Nace 10)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
gewoonlijk	0,6%	2,3%	1,4%	1,7%	2,0%	1,3%	1,3%	2,0%	1,6%	2,4%	2,5%	1,6%	2,2%	3,2%	1,8%	1,2%	1,8%	1,5%	1,4%	1,3%	2,2%
soms	2,1%	3,8%	3,1%	2,5%	1,8%	1,4%	2,1%	3,0%	3,7%	3,0%	2,7%	3,8%	3,8%	4,4%	4,1%	3,3%	6,9%	5,6%	7,3%	6,3%	7,4%
nooit	97,3%	93,9%	94,9%	95,9%	96,2%	97,4%	96,6%	95,0%	94,8%	94,6%	94,8%	95,4%	94,0%	92,4%	94,1%	95,4%	91,3%	92,9%	91,3%	92,5%	90,4%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Statistics Belgium)

Tot slot hebben we de situatie in de voedingsindustrie vergeleken met de gemiddelde situatie in de Belgische verwerkende industrie. Bepaalde vormen van atypische arbeid (zeker nacht-, zaterdag- en zondagwerk) komen duidelijk sterker voor in de voedingsindustrie dan in de gehele industrie. De verschillen zijn het kleinst voor het thuiswerk en het avondwerk.

Grafiek 3-11: Aandeel van de loontrekkers die gewoonlijk 's avonds, 's nachts, in het weekend of thuis werken in de voedingsindustrie en in de verwerkende industrie in 2017 (Nace 10)

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Statistics Belgium)

3.5 Werktijdsregeling

De enquêtes naar de arbeidskrachten geven ook meer details over de werktijdsregelingen. Zo kan een onderscheid worden gemaakt tussen de werknemers die “identieke”, d.w.z. “normale”, arbeidstijden hebben en zij die een bijzondere werktijdsregeling hebben (arbeid in twee, drie of vier ploegen, vrijwillige of opgelegde glijdende werktijden, gespreide werktijden e.a.).

3.5.1 Identieke werktijden

Het aandeel van de werknemers met “identieke werktijden” - d.w.z. die hun werk op een welbepaald uur moeten beginnen en beëindigen - bedraagt 66,3% in de voedingssector. Het verschil tussen arbeiders en bedienden is groot. Bij de arbeiders werken in 2017 58,5% in een werkrooster van identieke werktijden, bij de bedienden 77,9%.

3.5.2 Ploegenarbeid

Bijzondere werktijdregelingen zijn bij arbeiders dus allesbehalve abnormaal. De belangrijkste is ploegenarbeid. Ploegenarbeid maakte in 2017 21% van de totale werkgelegenheid in de voedingsindustrie uit. Een verdeling naar beroepsstatuut toont evenwel aan dat vooral arbeiders in dit stelsel werken. In 2017 werkte 33,1% van de arbeiders in ploegen, t.o.v. 3,3% van de bedienden. Het aandeel van de werknemers in ploegen schommelt rond ca. 20% over een langere periode (2009-2017).

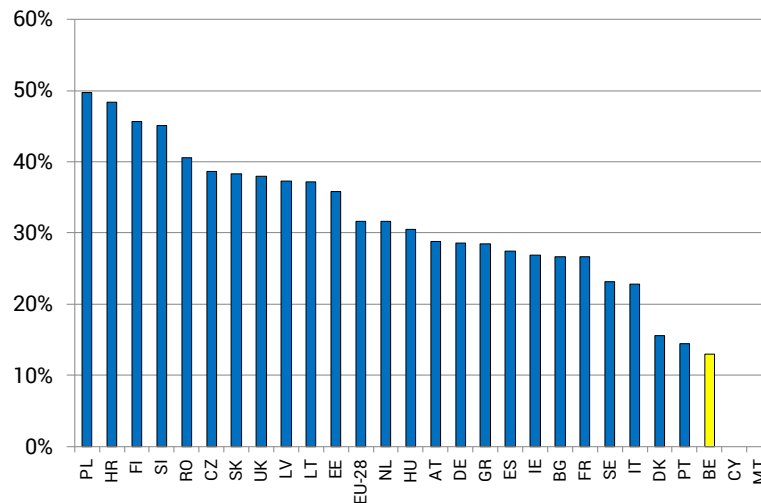
Tabel 3-10: Ontwikkeling van de ploegenarbeid in de voedingsindustrie (Nace 10)

		2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Arbeiders	Mannen	32,1%	33,4%	30,7%	35,0%	25,4%	27,2%	27,0%	31,5%	32,5%
	Vrouwen	30,8%	34,6%	33,0%	20,0%	26,3%	27,0%	27,0%	27,4%	34,7%
	Totaal	31,7%	33,8%	31,3%	30,6%	25,6%	27,2%	27,0%	30,5%	33,1%
Bedienden	Mannen	4,9%	8,3%	5,0%	8,1%	5,8%	7,5%	6,0%	7,6%	4,9%
	Vrouwen	1,8%	5,8%	0,8%	6,1%	2,0%	2,4%	2,0%	2,7%	1,6%
	Totaal	3,5%	7,1%	2,9%	7,0%	3,9%	4,8%	4,0%	4,9%	3,3%
Totaal	Mannen	24,7%	26,3%	24,4%	28,4%	20,2%	22,2%	21,0%	25,8%	23,8%
	Vrouwen	17,8%	22,2%	16,7%	13,4%	13,8%	13,7%	15,0%	14,1%	15,8%
	Totaal	22,3%	24,8%	21,9%	22,8%	18,0%	19,3%	20,0%	21,7%	21,0%

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Statistics Belgium)

Het aandeel van de werknemers die in ploegen werken in de Belgische voedingsindustrie behoort in vergelijking met andere Europese voedingsindustrieën tot de laagste van Europa (13%). Dit t.o.v. 31,6% in Nederland, 28,6% in Duitsland en 26,6% in Frankrijk. Het Europese gemiddelde ligt op 31,6%.

Grafiek 3-12: Aandeel van ploegenarbeid in de Europese voedingsindustrie in 2017 (Nace 10 en 11)

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Eurostat)

3.5.3 Glijdende en gespreide werktijden

We stellen vast dat glijdende (gekozen) werktijden bijna niet van toepassing zijn in de voedingssector voor de arbeiders (0,3%), dit tegenover 8,1% van de bedienden. Daartegenover staat dat 5,2% van de arbeiders en 10,1% van de bedienden in een systeem met opgelegde flexibele arbeidsuren zitten. Verder merken we dat 0,6% van de werknemers in de voedingsindustrie werkt met gespreide werktijden.

Tabel 3-11: Werkrooster in 2017

Arbeiders	Mannen	Vrouwen	Totaal
Arbeid in twee ploegen	23,7%	30,5%	25,4%
Arbeid in drie ploegen	6,2%	4,3%	5,7%
Arbeid in vier of meer ploegen	2,6%	.	1,9%
Gekozen variabele werktijden	0,4%	.	0,3%
Opgelegde variabele werktijden	4,5%	7,3%	5,2%
Gespreide werktijden	1,3%	.	1,0%
Ander werkrooster	2,1%	1,5%	1,9%
Subtotaal	40,9%	43,5%	41,5%
Identieke werktijden	59,1%	56,5%	58,5%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%
Bedienden	Mannen	Vrouwen	Totaal
Arbeid in twee ploegen	3,4%	.	1,7%
Arbeid in drie ploegen	.	1,6%	0,8%
Arbeid in vier of meer ploegen	1,6%	.	0,8%
Gekozen variabele werktijden	9,2%	6,9%	8,1%
Opgelegde variabele werktijden	8,7%	11,4%	10,1%
Gespreide werktijden	0,0%	0,0%	0,0%
Ander werkrooster	.	1,4%	0,7%
Subtotaal	22,8%	21,4%	22,1%
Identieke werktijden	77,2%	78,6%	77,9%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%
arbeiders + bedienden	Mannen	Vrouwen	Totaal
Arbeid in twee ploegen	17,3%	13,0%	15,8%
Arbeid in drie ploegen	4,3%	2,8%	3,7%
Arbeid in vier of meer ploegen	2,2%	.	1,5%
Gekozen variabele werktijden	3,2%	4,0%	3,5%
Opgelegde variabele werktijden	5,9%	9,7%	7,2%
Gespreide werktijden	0,9%	.	0,6%
Ander werkrooster	1,4%	1,4%	1,4%
Subtotaal	35,2%	30,9%	33,7%
Identieke werktijden	64,8%	69,1%	66,3%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%

Bron: secretariaat CRB op EAK-basis (Statistics Belgium)

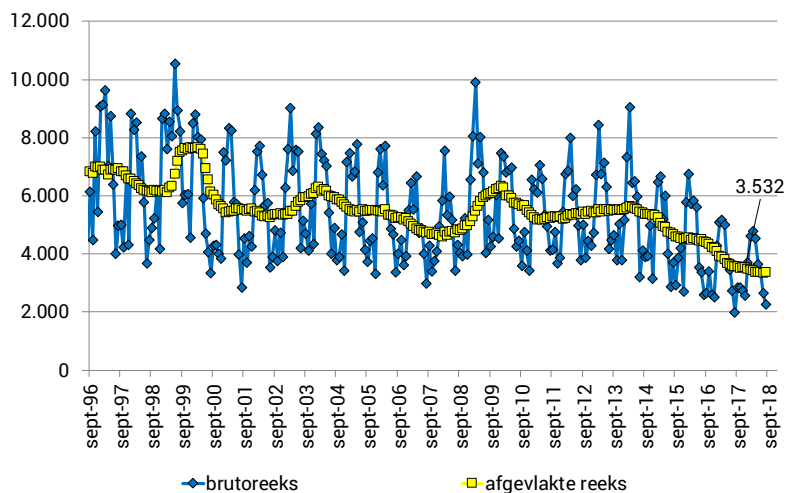
3.6 Tijdelijke werkloosheid

De onderstaande grafieken geven aan dat de tijdelijke werkloosheid, gemeten volgens de afgevlakte gegevens, verder gedaald is. Ze staat nu op een historisch laagtepunt over de periode 1996-2018 (sept). In december 2017 betreft het 3.532 werknemers (afgevlakte reeks), in augustus 2018 nog 3.375.

Er is over een lange observatieperiode een structurele trend naar minder tijdelijke werkloosheid. Deze evolueert van gemiddeld 7 à 8% van de werkgelegenheid bij het begin van de periode naar minder dan 4% vandaag¹⁵.

Ook in crisisperiodes bleef de werkgelegenheid op peil. Het systeem van tijdelijke werkloosheid heeft ertoe heeft bijgedragen dat het aantal ontslagen in tijden van crisis beperkt bleef. Dit flexibel systeem blijkt in tijden van crisis alvast een “win-win-instrument” te zijn. Het stelt de job van de werknemer bij laagconjunctuur veilig en biedt de werkgever de mogelijkheid de kennis en ervaring van zijn werknemers binnen zijn onderneming te houden.

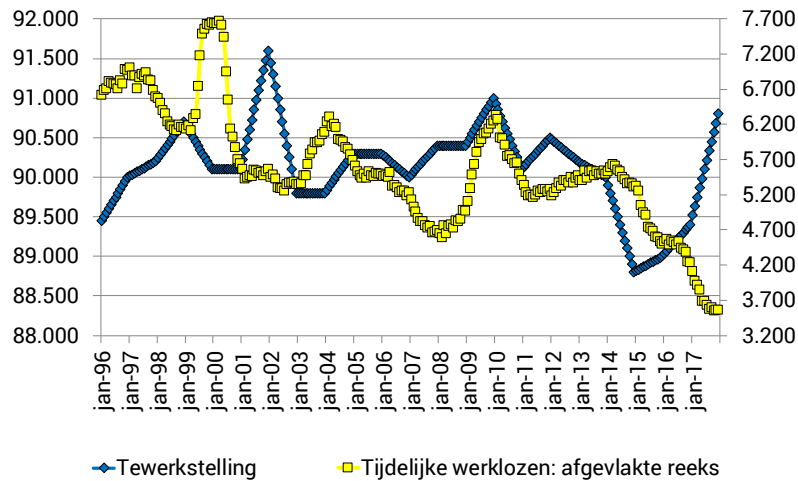
Grafiek 3-13: Ontwikkeling van het aantal tijdelijke werklozen

Bron: secretariaat CRB op basis van de statistieken na controle van de tijdelijke werkloosheid van de RVA

Na een aantal jaren van quasi stabiliteit (2011-2015) wordt vanaf 2015 zet de tijdelijke werkloosheid een dalende trend in tot op het huidige laagtepunt.

¹⁵ De evolutie van de tijdelijke werkloosheid kan geduid worden met een aantal evenementen. De schok van de dioxinecrisis (mei 1999) en de financiële crisis van 2008-2009 resulteerden in een stevige stijging van de tijdelijke werkloosheid.

Grafiek 3-14: Ontwikkeling van het aantal tijdelijke werklozen en het aantal werknemers in de voedingssector

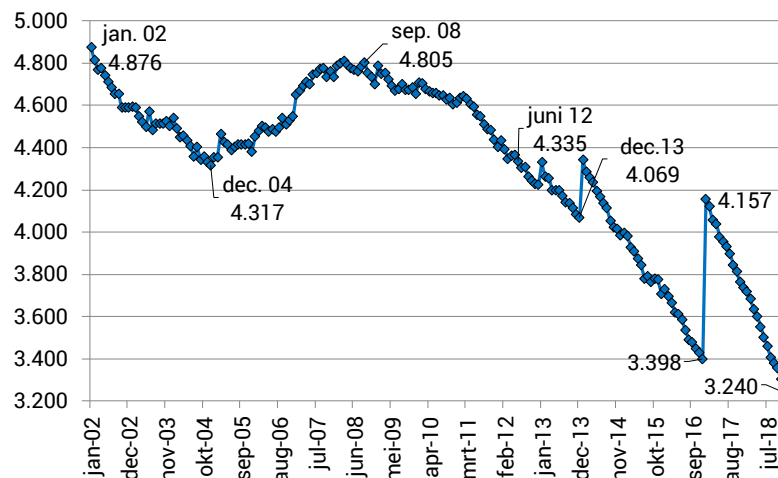
Bron: secretariaat CRB op basis van de statistieken van de RVA en INR

De tijdelijke werkloosheid blijkt voor meer dan 90% van economische aard.

De andere factoren zijn overmacht of slecht weer, de “crisisschorsing bedienden”, de collectieve sluitingen, technische ongevallen, stakingen of lock-outs. Uit de bovenstaande grafiek (bruto-gegevens) blijkt nog dat de omvang van de tijdelijke werkloosheid in de voedingsindustrie, wegens de aard van de activiteiten van de sector, sterk wordt beïnvloed door seizoenfactoren.

3.7 Stelsel van werkloosheid met bedrijfstoelage¹⁶

Grafiek 3-15: SWT-ers in de voedingsindustrie

Bron: secretariaat CRB op basis van RVA-gegevens

De bovenstaande grafiek toont de maandelijkse ontwikkeling aan van het aantal SWT-ers (de vroegere bruggepensioneerden) in de voedingsindustrie voor de periode 2002-2018. Het aantal SWT-ers daalde reeds in de periode 2002-2004 om daarna terug te stijgen tussen 2004 en 2008. Deze stijging wordt voornamelijk verklaard door de geleidelijke overgang van de wettelijke pensioenleeftijd van de vrouwen van 60 naar 65 jaar. Hierdoor blijven vrouwen langer in het Stelsel van werkloosheid met bedrijfstoelage en steeg het aantal SWT-ers.

Vanaf het laatste kwartaal van 2008 tot december 2016 daalde het aantal SWT-ers vrijwel ononderbroken tot 3.398, een daling met 28% sinds einde 2008.

In de periode 2009-2016 is deze daling in feite het resultaat van twee uiteenlopende tendensen: enerzijds een sterke daling van het aantal mannelijke SWT-ers en anderzijds een stijging van het aantal vrouwelijke SWT-ers. In 2016 is er een daling voor mannen en vrouwen, doch deze is sterker voor de mannelijke werknemers¹⁷.

¹⁶ Het Stelsel van werkloosheid met bedrijfstoelage (SWT) is sinds 1 januari 2012 de nieuwe naam voor 'brugpensioen'. Het is een stelsel waarin oudere werknemers in geval van ontslag een werkloosheidsuitkering krijgen met daar bovenop een toeslag die wordt betaald door de vroegere werkgever.

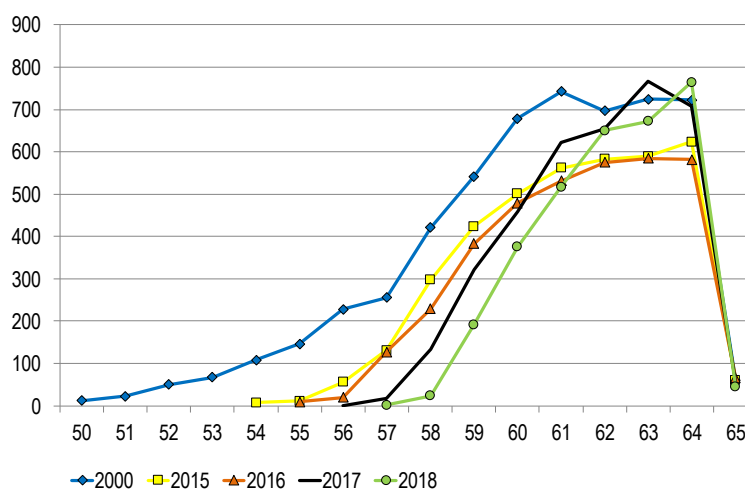
¹⁷ De uitvoering van het Generatiepact en de hervormingen van de regering Di Rupo zijn vermoedelijk niet vreemd aan deze dalingen. In dit kader werd de leeftijd waarop men met SWT kan vertrekken, opgetrokken tot 60 jaar. De loopbaanvoorwaarden werden geleidelijk aan opgetrokken van 30 jaar voor de mannen en 26 jaar voor de vrouwen in 2008 tot 35 jaar voor de mannen en 28 jaar voor de vrouwen in 2012. Deze algemene regeling op basis van cao 17¹⁷ werd vanaf 2015 nog verstrengd door de huidige regering. De leeftijd werd opgetrokken tot 62 jaar en de loopbaanvoorwaarde voor mannen tot 40 jaar. Voor vrouwen zal de loopbaanvoorwaarde geleidelijk aan verhoogd worden, van 31 jaar in 2015 tot 40 jaar in 2024. Naast het algemeen stelsel op basis van cao 17, bestaan er ook regelingen op basis van sectorale- en ondernemings-cao's, die ook geleidelijk aan werden verstrengd. Voor de regeling waarbij iemand met een lange loopbaan al vanaf 58 jaar met SWT kan vertrekken, was de loopbaanvoorwaarde in 2008 35 jaar voor mannen en 30 jaar voor vrouwen. In 2012 werd de loopbaanvoorwaarde opgetrokken tot 38 jaar voor mannen en 35 jaar voor vrouwen. Sinds begin 2015 is de regeling vanaf 58 jaar met lange loopbaan afgeschaft. Bij de regeling voor "zeer" lange loopbaan, wat wil zeggen een beroepsverleden van minstens 40 jaar, werd de leeftijd waarop men met SWT kan vertrekken in 2015 verhoogd van 56 naar 58 jaar. Ook personen die een zwaar beroep¹⁷ uitoefenen, kunnen al vanaf 58 jaar met SWT vertrekken, op voorwaarde dat ze een beroepsverleden hebben van 35 jaar, waarvan ofwel minstens 5 jaar zwaar werk in de laatste 10 jaar, ofwel minstens 7 jaar zwaar werk in de laatste 15 jaar.

In januari 2017 neemt het aantal SWT-ers bruusk toe met 759 eenheden. Deze breuk met de cijfers van het verleden vindt zijn oorsprong in een nieuwe correctere berekeningswijze. Vanaf 2017 wordt het KBO-nummer en de werkgeversdatabank als bron gebruikt voor de berekening van de werkloosheid met bedrijfstoelage. Vóór 2017 werd de Nace code manueel ingegeven door de werkloosheidsbureaus.

Vanaf januari 2017 tot december 2018 loopt het aantal SWT-ers ononderbroken achteruit van 4.157 naar 3.240.

In de onderstaande grafieken hebben we de uitsplitsing van de SWT-ers volgens leeftijd voor het jaar 2000 en de jaren van de periode 2015-2018 met elkaar vergeleken. De verdere verschuiving van de curve naar illustreert de daling van het aantal SWT-ers.

Grafiek 3-16: Uitsplitsing van het aantal SWT-ers naar leeftijd

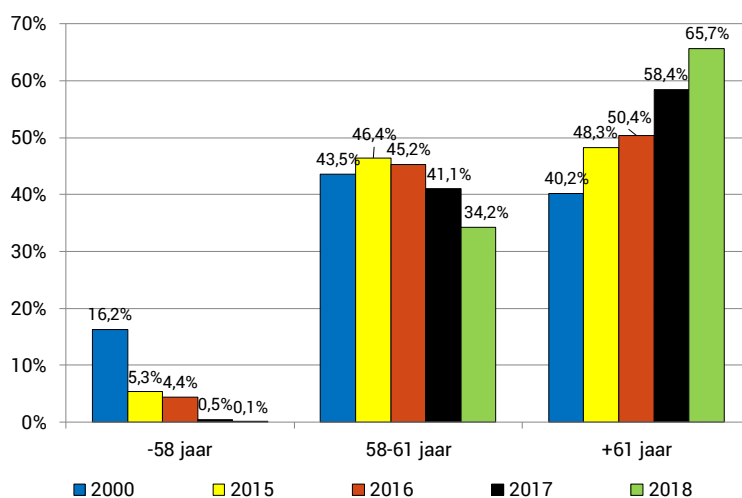

Bron: secretariaat CRB op basis van RVA-gegevens

Ook blijkt uit de onderstaande grafiek dat het aantal SWT-ers jonger dan 58 drastisch afneemt van 16,2% in 2000 tot 0,1% in 2018, conform de doelstellingen van het Generatiepact. Ook het aandeel van de groep 59- tot 61-jarigen loopt terug (34,2% in 2018). Het aandeel van de groep SWT-ers ouder dan 61 jaar is toegenomen (65,7% in 2018).

Deze regeling bleef ongewijzigd. Personen met een beroepsverleden van 33 jaar waarvan minstens 20 jaar nachtarbeid, konden tot en met 2014 ook vanaf 56 jaar met SWT vertrekken. In 2015 werd de leeftijd opgetrokken tot 58 jaar.

Deze leeftijden om toegang te krijgen tot het Stelsel van werkloosheid met bedrijfstoelage zijn ook van toepassing in de voedingssector, zowel voor de arbeiders (PC 118)¹⁷ als voor de bedienden (PC 220)¹⁷. Er zijn hierover momenteel nog geen recentere cao's.

Grafiek 3-17: Uitsplitsing van het aantal SWT-ers naar leeftijdscategorie

Bron: secretariaat CRB op basis van RVA-gegevens

3.8 Loopbaanonderbrekingen en tijdskredieten

Loopbaanonderbreking en tijdskrediet zijn “stelsels” die werknemers de mogelijkheid bieden om hun beroepsloopbaan te verminderen of volledig of gedeeltelijk te onderbreken. Sedert 1 januari 2002 is de loopbaanonderbreking in de privésector vervangen door het “tijdskrediet”.

Tijdens de periode van schorsing van de arbeidsovereenkomst of vermindering van de prestaties krijgen de werknemers die tijdskrediet opnemen geen loon, maar als compensatie krijgen zij een maandelijkse uitkering van de RVA. De toegekende uitkering is afhankelijk van de aard van de loopbaanonderbreking (volledig, halftijds...) en het arbeidsstelsel (voltijds of halftijds)¹⁸.

¹⁸ Er zijn meerdere regimes en uitzonderingen. De twee belangrijkste formules zijn:

- Tijdskrediet algemeen stelsel zonder motief: Tot eind 2014 konden werknemers met minstens 5 jaar loopbaanverleden als loontrekkende waarvan minstens 2 jaar anciënniteit bij de werkgever aanspraak maken op een uitkering voor 1 jaar:

- ofwel gedurende maximum 12 maanden volledige onderbreking;
- ofwel gedurende maximum 24 maanden halftijdse vermindering
- ofwel gedurende maximum 60 maanden vermindering met 1/5
- ofwel een combinatie van deze stelsels tot een voltijds equivalent van 12 maanden.

Echter, vanaf 1 januari 2015 hebben werknemers die niet-gemotiveerd tijdskrediet opnemen geen recht meer op een uitkering. Het recht op verlof blijft voorlopig wel bestaan (zolang cao 103¹⁸ niet wordt aangepast).

- Specifiek tijdskrediet voor oudere werknemers = Landingsbanen: In uitvoering van het regeerakkoord van 1 september 2012 werden de voorwaarden voor de landingsbanen (arbeidsprestaties met 1/5de of 1/2de verminderen en van een uitkering genieten) aangescherpt. De leeftijd om een landingsbaan op te nemen werd verhoogd van 50 jaar naar 55 jaar en de loopbaanvoorwaarde van 20 naar 25 jaar. Sinds 1 januari 2015 is de leeftijd waarop men recht heeft op een uitkering weer opgetrokken. De werknemer moet 60 jaar zijn met een loopbaan van minimum 25 jaar en minstens 2 jaar anciënniteit bij de werkgever. Een werknemer heeft wel nog het recht om vanaf 55 jaar een landingsbaan op te nemen, maar dan zonder uitkering en zonder pensioengelijkstelling. Er bestaat wel een uitzondering voor werknemers in zware beroepen. Tot 2014 hadden zij vanaf 50 jaar het recht op een uitkering bij een landingsbaan, sinds 1 januari 2015 is deze leeftijd opgetrokken tot 55 jaar.

Daarnaast is er ook nog tijdskrediet met motief, zoals ouderschapsverlof, verlof om palliatieve zorgen te verlenen en verlof voor medische bijstand. Voor deze vormen van tijdskrediet betaalt de RVA vanaf 1 januari 2015 wel nog onderbrekingsuitkeringen. Aangezien er in 2002 een wijziging plaatsvond, ziet men sinds 2003 dan ook systematisch het aantal tijdskredieten toenemen en het aantal loopbaanonderbrekingen afnemen. In 2012 zijn de meeste vormen van loopbaanonderbreking quasi uitgedoofd.

Het jaarverslag 2018 van de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening (zoals ook de jaarverslagen 2016 en 2017) spreekt niet van ingrijpende veranderingen in deze materie^{19 20}.

De RVA noteert in 2018 gemiddeld 5.512 personen in de voedingssector die kiezen voor één of andere formule van aanpassing van de werktijden, d.i. een stijging van 49% t.o.v. het gemiddelde van 2003. Het hoogste aantal personen in een formule van aanpassing van de werktijden werd bereikt in 2015, sinds dan is er een vermindering. Voor 2018 maken de themaverloven (ouderschapsverlof, palliatief verlof en verlof voor medische bijstand) 30% uit, tegenover 15% in 2003 (een toename met 203% t.o.v. 2003). De volledige onderbrekingen zijn verdwenen, terwijl de deeltijdse onderbrekingen lichtjes afnamen t.o.v. 2018 (aandeel daalde tot 68% in 2017, een toename met 37% t.o.v. 2003)²¹.

Tabel 3-12: Aanpassing van de arbeidstijd in de voedingsindustrie (met uitkering)

	loopbaanonderbreking*			tijdscrediet		totaal
	volledige onderbreking	vermindering van prestaties	ouderschapsverlof, palliatieve zorgen en medische bijstand	volledige onderbreking	vermindering van prestaties	
2003	5	1031	546	412	1718	3711
2004	2	740	637	397	2368	4143
2005	0	497	717	388	2968	4571
2006	1	273	793	374	3423	4864
2007	2	161	857	335	3706	5060
2008	1	111	903	310	3981	5306
2009	2	82	1097	285	4183	5648
2010	1	64	1283	236	4292	5876
2011	1	46	1290	222	4505	6064
2012	1	37	1260	179	4462	5938
2013	1	29	1311	158	4266	5764
2014	1	23	1411	130	4249	5814
2015	0	15	1369	99	4585	6069
2016	0	5	1526	71	4292	5895
2017	0	3	1616	76	3976	5670
2018	0	2	1656	95	3760	5512

	volledige onderbreking	deeltijdse onderbreking	ouderschapsverlof, palliatieve zorgen en medische bijstand	totaal
2003	417	2.749	546	3.711
2018	95	3.762	1.656	5.512
2018/2003	-77%	37%	203%	49%
Aandeel 2003	11%	74%	15%	100%
Aandeel 2018	2%	68%	30%	100%

*Sinds 1 januari 2002 is de loopbaanonderbreking in de privésector vervangen door het "tijdscrediet".

Bron: secretariaat CRB op basis van RVA-gegevens

¹⁹ <https://www.rva.be/nl/documentatie/publicaties/jaarverslag/jaarverslag-2018>

²⁰ Wel zijn het sinds 1 januari 2016 de VDAB (voor het Vlaams Gewest), de FOREM (voor het Waals Gewest) en de ADG (voor de Duitstalige Gemeenschap) en niet langer de RVA, die de beschikbaarheid van de werklozen van hun ambtsgebied controleren. Die controle wordt uitgevoerd in naleving van de bepalingen van het federaal normatief kader.

²¹ Sinds 2015 ontvangen de werknemers die niet-gemotiveerd tijdscrediet opnemen geen uitkering meer, mogelijk heeft dit het aantal werknemers die voor tijdscrediet opteren doen dalen.

4 Mobiliteit van de werknemers in de voedingsindustrie

4.1 Grenswerknemers

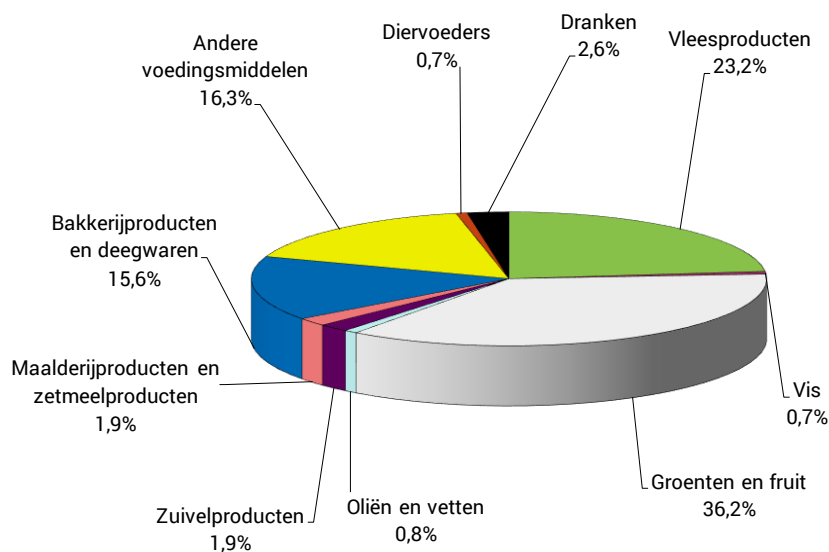
Het aantal grenswerknemers in de voedingsindustrie is de voorbije jaren continu blijven toenemen. Hun aantal is in het 3de trimester van 2018 met 97% gestegen (tot 6.845) t.o.v. 2004. Deze stijging duidt deels op de moeilijkheidsgraad om geschoold personeel te vinden op bepaalde lokale markten.

Tabel 4-1: Ontwikkeling van het aantal grenswerknemers tijdens de afgelopen jaren in de voedingsindustrie

	Arbeiders	Arbeidsters	Totaal arbeiders	Bedienden (M)	Bedienden (V)	Totaal bedienden	Aantal grenswerknemers
2004	2.612	560	3.172	176	133	309	3.481
2005	2.676	601	3.277	177	129	306	3.583
2006	2.825	714	3.539	188	136	324	3.863
2007	2.888	785	3.673	187	139	326	3.999
2008	3.051	808	3.859	197	152	349	4.208
2009	3.278	879	4.157	221	178	399	4.556
2010	3.249	908	4.157	227	196	423	4.580
2011	3.359	971	4.330	245	195	440	4.770
2012	3.579	1.044	4.623	267	209	476	5.099
2013	3.727	1.041	4.768	280	209	489	5.257
2014	3.780	1.082	4.862	297	225	522	5.384
2015	3.800	1.094	4.894	341	250	591	5.485
2016	4.055	1.167	5.222	356	260	616	5.838
2017	4.390	1.253	5.643	393	277	670	6.313
2018-3	4.657	1.499	6.156	399	290	689	6.845
2018-3/2004	78%	168%	94%	127%	118%	123%	97%

Bron: secretariaat CRB op basis van de RSZ-statistieken

Grafiek 4-1: Subsectoren met grenswerknemers in 2018-3

Bron: secretariaat CRB op basis van de RSZ-statistieken

Een blik op de subsectoren leert ons dat grenswerknemers vooral aanwezig zijn in de sector verwerking van groenten en fruit (36,2%), de vleessector (23,2%), de sector vervaardiging van bakkerijproducten (15,6%) en de overige voedingsindustrieën (16,3%). Deze laatste omvat de tweede verwerking, d.w.z. de industrieën die producten maken die niet direct voor de eindverbruiker zijn bestemd.

De evolutie door de jaren heen onderstreept dat het moeilijk is om geschoolde bakkers en vleesverwerkers te vinden op de lokale markt in Vlaanderen. Meer bepaald stelt dit probleem zich in West-Vlaanderen. Dit blijkt o.a. uit het feit dat 92,8% van de grenswerknemers afkomstig zijn uit Frankrijk, 5,4% van de grenswerknemers komen uit Nederland, de andere landen zijn goed voor slechts 4,5%.

Tabel 4-2: Thuisland van de grenswerknemers in 2018-3

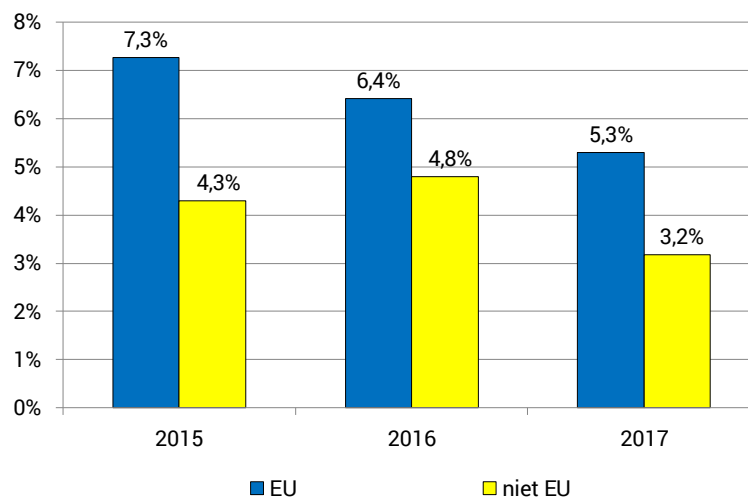
Landen	Arbeider			Bediende			Totaal
	Man	Vrouw	Totaal	Man	Vrouw	Totaal	
Frankrijk	4226	1377	5603	281	220	501	6104
Nederland	180	51	231	82	43	125	356
Andere landen	161	71	232	36	27	63	295
Totaal	4567	1499	5892	399	290	689	6581
Landen	Arbeider			Bediende			Totaal
	Man	Vrouw	Totaal	Man	Vrouw	Totaal	
Frankrijk	92,5%	91,9%	95,1%	70,4%	75,9%	72,7%	92,8%
Nederland	3,9%	3,4%	3,9%	20,6%	14,8%	18,1%	5,4%
Andere landen	3,5%	4,7%	3,9%	9,0%	9,3%	9,1%	4,5%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Bron: secretariaat CRB op basis van de RSZ-statistieken

4.2 Nationaliteit van de werknemers

Volgens de enquête naar de arbeidskrachten van 2017 heeft 91,5% van de werknemers in de voedingsindustrie de Belgische nationaliteit, is 5,3% EU-burger en is de overige 3,2% afkomstig van buiten de EU.

Grafiek 4-2: Aandeel van de werknemers die EU-ingezetenen zijn en van de werknemers van buiten de EU in de voedingsindustrie tijdens de afgelopen jaren

Bron: fod Economie - Statistics Belgium, Enquête naar de arbeidskrachten

5 Knelpuntberoepen

Knelpuntberoepen zijn die beroepen die in verhouding moeilijker worden ingevuld dan andere beroepen. Voor de VDAB (Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling) zijn drie mogelijke oorzaken:

- Kwantitatief tekort: er is een te lage uitstroom uit het onderwijs, bijvoorbeeld omdat te weinig studenten die richting kiezen of omdat er geen schoolse opleiding voor bestaat.
- Kwalitatief tekort: de kandidaten beschikken niet over de gevraagde bekwaamheden.
- Specifieke arbeidsomstandigheden: weekendwerk, laag loon, zwaar werk, stress...

De VDAB publiceerde haar rapport "Knelpuntberoepen in Vlaanderen 2019"²² waarin de knelpuntberoepen worden beschreven. Ook wordt aangegeven of het probleem kwantitatief dan wel kwalitatief van aard is.

Voor al de onderstaande beroepen van de voedingssector wordt gewezen op de impact van de specifieke arbeidsomstandigheden (d.w.z. dat er voldoende werkzoekenden zijn maar omwille van specifieke arbeidsomstandigheden stellen ze zich niet beschikbaar voor vacatures, mogelijke redenen zijn ploegwerk, het loon, het werk is ongezond of fysisch zwaar, stress, een atypisch statuut, ...).

Specifiek voor de Vlaamse arbeidsmarkt en voor de voedingssector worden volgende beroepen herkenbaar aangemerkt: bakker (kwantitatief), slager en slagershulp (kwantitatief), uitsnijder-uitbener, productieoperator voeding (kwalitatief). Voor deze drie categorieën ontving de VDAB 1.997 jobs in de twaalf maanden voorafgaand aan 1 april 2019. Op die datum stonden 459 vacatures open. Het grootste aandeel hierin was voor de profielen slager (560 ontvangen, 167 openstaande vacatures) en productieoperator voeding (737 ontvangen, 159 openstaande vacatures).

Het Steunpunt Werk bevestigt en preciseert deze vaststellingen verder in haar rapportering over 2017.

Tabel 5-1: Knelpuntberoepen 2017

	Totaal vacatures(n)	Aantal knelpuntvacatures(n)	Aandeel knelpuntvacatures(%)
Totaal 'Dranken, voeding en tabak'	1.165	302	25,9%
Knelpuntberoepen met minstens 20 vacatures in de sector			
Bakker	72	36	50,0%
Leidinggevende industriële productie	22	11	50,0%
Onderhoudselektriciën	25	9	36,0%
Onderhoudsmecaniciën	27	23	85,2%
Operator verpakingsinstallaties	47	19	40,4%
Productieoperator voeding	175	77	44,0%
Technicus industriële installaties	46	29	63,0%
Vrachtwagenchauffeur distributie	32	6	18,8%

Bron: Steunpunt Werk

²² https://www.vdab.be/sites/web/files/doc/trends/studie_knelpuntberoepen2019.pdf

Een aantal beroepen, die ook in het vorige verslag over de werkgelegenheid in de voedingssector als knelpuntberoep geïdentificeerd werden, blijven problematisch maar worden niet specifiek aan de voedingssector toegewezen (bv. onderhoudsmechanici en onderhoudselektrici).

Voor Wallonië heeft de Forem eveneens een “Métiers en tension de recrutement en Wallonie 2018” gepubliceerd. Zoals in Vlaanderen worden de beroepen van bakker en slager (en aanverwante subcategorieën) opgenomen, alsook de productieoperator voeding (conducteur/trice de ligne de production en industrie alimentaire). De Forem spoort deze spanningen op via statistieken aangevuld met de opinie van experts²³. De vaststellingen van Actiris voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest wijzen op een gelijkaardige problematiek²⁴.

²³https://www.leforem.be/MungoBlobs/1391440192010/Rapport__metiers_en_tension_de_recrutement_en_wallonie_2018.pdf

²⁴<http://www.actiris.be/Portals/33/Liste%20P%C3%A9nurie%20MO%20RBC%202018-2019%20FR.pdf>

6 Besluit

Werkgelegenheid in de Belgische voedingsindustrie

In 2017 stelt de Belgische voeding- en drankenindustrie 90.800 werknemers te werk en is met 18,8% meer dan ooit de belangrijkste industriële sector qua werkgelegenheid in ons land. Met de zelfstandigen erbij zijn er in 2017 96.300 mensen aan het werk in de voedingssector. Tijdens de periode 1997-2017 gaan er in de sector 4,7% (4.800) jobs verloren, tegenover 23,4% (156.600 jobs) in de industrie. Opvallend is dat de jobs in de voedingsindustrie voornamelijk verloren gaan bij de zelfstandigen (-5.400). In de industrie gaan er 6.100 jobs verloren bij de zelfstandigen, dit tegenover 150.500 bij de werknemers.

70,6% van de werkgelegenheid in de voedingssector is Vlaams, 25% Waals en 4,3% Brussels. Deze verdeling sluit aan bij het beeld in de volledige verwerkende industrie. In de drankensector is dit resp. 64,4%, 27% en 8,6%.

De vijf grootste subsectoren (12/2017) zijn brood-en-banket (21,4%), vlees (14,8%), groenten en fruit (11,5%), chocolade en suikerwerk (8,7%) en zuivel (6,5%), samen goed voor 62,9% van de werkgelegenheid. De grootste twee van deze subsectoren kenden tijdens de periode 2000-12/2017 een daling van hun werknemers: -11,1% bij de bakkerijen en banketbakkerijen en -5,4% in de vleesindustrie.

De sector bestond per einde 2017 uit 5.189 ondernemingen: 75,9% daarvan waren kleine bedrijven met minder dan 10 werknemers, 20,6% met 10 tot 99 werknemers en 3,5% met 100 of meer werknemers. Deze waren goed voor resp. 13,7%, 34,1% en 52,2% van de werkgelegenheid. Het gemiddelde bedrijf had eind 2017 17,3 werknemers in dienst.

Typologie van de werknemer in de Belgische voedingsindustrie

Met een aandeel van 66,5% zijn de arbeiders in 2017 in verhouding sterker aanwezig in de voeding dan in de hele industrie (61,2%). Vrouwen zijn met 33,9% van de jobs duidelijk sterker aanwezig dan in de industrie (23,2%). Ze zijn goed voor 53,2% van de bediendenjobs en 24,1% van de arbeidersjobs, tegenover resp. 35,4% en 15,4% in de industrie.

In 2017 is 23,4% van de werknemers laaggeschoold, 50,7% middengeschoold en 26% hooggeschoold. In de periode 2000-2017 daalde het aandeel laaggeschoolden ten gunste van de middengeschoolden. Toch heeft de sector nog altijd een relatief laag opleidingsniveau in vergelijking met de industrie en de rest van de economie. In vergelijking met de buurlanden heeft België een hoog aandeel hooggeschoolde en laaggeschoolde werknemers. Nederland heeft een hoger aandeel hooggeschoolden. In Duitsland scoort de middengeschoolde groep het hoogst.

In de periode 2000-2017 is de gemiddelde leeftijd van de werknemers duidelijk gestegen en dit ongeacht hun beroepsstatuut of geslacht. De leeftijdsstructuurcurve wijkt wat af van deze van de industrie en de hele economie voor de categorie van de 25- tot 45-jarigen. De gemiddelde anciënniteit in de voeding belooft 10,6 jaar in 2017, tegenover 12 jaar in de hele industrie en 10,1 jaar in de privésector.

Organisatie van het werk in de voedingsindustrie

Tussen 2000 en 2017 is de deeltijdarbeid gestegen van 10,3% tot 21,4%. Ca. 10% van de werkgelegenheid is verschoven van voltijds naar deeltijds. We kunnen dus spreken van een structurele trend naar meer deeltijdarbeid, los van conjuncturele schommelingen.

Deeltijdarbeid komt in de voedingssector vooral voor bij vrouwen. In 2017 werkte 44,8% van de vrouwelijke bedienden en 38,6% van de arbeidsters deeltijds, slechts 5,5% van de mannelijke bedienden en 11,2% van de arbeiders. In Nederland, Duitsland, Oostenrijk en Zweden lag het percentage van deeltijdarbeid boven de 15%.

Een voltijder in België werkte in 2017 gemiddeld 39,3 uur per week. België heeft de 4de kortste werkweek in de EU. Alleen Nederland, Frankrijk en Denemarken hebben een nog iets kortere week. De Duitse werkweek bedraagt iets meer dan 40 uur.

Een deeltijder in België werkte in 2017 gemiddeld 26,4 uur per week. België heeft, op vier landen na (Malta, Cyprus, Litouwen, Frankrijk), de langste werkweek voor deeltijders in de EU. De Fransen werken langer (gemiddeld 25,7 uur per week), Nederlandse deeltijders werken iets minder lang (gemiddeld 23,5 uur per week), terwijl in Duitsland deeltijders gemiddeld 19,6 uur per week werken.

In 2017 waren in de voedingssector 11,4% tijdelijke jobs. Het aandeel van de vaste banen in België is hoog, vergeleken met het EU-gemiddelde. Met betrekking tot de specifieke situatie van de uitzendarbeid: in 2017 werkten in de voedingsindustrie 6.702 uitzendkrachten, de terugval van de uitzendarbeid die is ingezet in 2014 zet zich door.

Het percentage werknemers dat atypische arbeid verricht (avond-, nacht-, zaterdag- en zondagwerk), is, algemeen gesteld, over de periode 1997-2017 toegenomen. De recente evolutie is echter verschillend i.f.v. het soort atypische arbeid. Atypische arbeidsvormen komen meer voor bij de Duitse en Nederlandse sectorgenoten. De vaststelling dat alle vormen van atypische arbeid, behalve het thuiswerk, vaker voorkomen in de voedingsindustrie dan in de rest van de verwerkende nijverheid blijft overeind.

Het aandeel van de werknemers met identieke of normale werktijden bedraagt in 2017 66,3% (58,5% voor arbeiders en 77,9% voor bedienden). Bijzondere werktijdregelingen zijn dus bij de arbeiders niet abnormaal. Van alle arbeiders werkt 33% in ploegen, slechts 3,3% van de bedienden. Het aandeel werknemers (arbeiders en bedienden) dat in ploegen werkt, is in België met 13% werknemers één van de laagste van Europa (31,6% in Nederland, 28,6% in Duitsland en 26,6% in Frankrijk).

Er is in de sector een structurele trend naar minder tijdelijke werkloosheid. Die daalt van gemiddeld 7 à 8% van de werkgelegenheid in 1996 tot ca. 4% in 2017-2018. De hoogte van de tijdelijke werkloosheid is voor een groot stuk seizoensgebonden. Er is een duidelijk verband tussen de hoogte van de tijdelijke werkloosheid en de economische conjunctuur.

Tussen eind 2008 en december 2018 daalt het aantal personen in het stelsel van werkloosheid met bedrijfstoeslag in de sector van 4.805 tot 3.240. Het aandeel van de leeftijdsgroepen jonger dan 61 jaar in verhouding tot het aantal SWT-ers blijft dalen, het aandeel van de groep +61 jaar neemt nog licht toe.

In de periode 2003-2018 zijn de loopbaanonderbrekingen (vooral tijdskrediet) toegenomen, maar de laatste jaren is er eerder stabiliteit. De deeltijdse onderbrekingen en themaverloven nemen met resp. 37% en 203% toe over de periode 2003-2018. De verwachting dat de aantallen zullen dalen, aangezien de voorwaarden voor tijdskrediet en landingsbanen geleidelijk aan verstrengd worden, lijkt bevestigd door de evolutie van de laatste drie jaren.

Mobiliteit van de werknemers in de voedingsindustrie

Sinds 2004 is het aantal grenswerknemers met maar liefst 97% gestegen van 3.481 in 2004 tot 6.845 in 2018 (3^e trim), van wie 92,8% afkomstig is uit Frankrijk en 5,4% uit Nederland. De meeste zijn actief in de verwerking van groenten en fruit, de vleessector en de vervaardiging van bakkerijproducten.

Knelpuntberoepen

De vaststelling voor de in het verleden gerecenseerde knelpuntberoepen blijft grotendeels overeind in de drie gewesten. Specifiek voor de voedingssector vormen de bakkers, de slaggers, de uitsnijders-uitbeenders, de slaggershulp en de productieoperators voor de voeding de knelpuntberoepen. Meer algemeen zijn er ook spanningen voor het vinden van onderhoudsmechanici, onderhoudselektrici en technici industriële installaties.

In een notendop

De Belgische voeding- en drankenindustrie blijft in 2017 met 90.800 werknemers of 18,8% van de werkgelegenheid de grootste werkgever in de industrie. Het relatief lage verlies van 4,7% (4.800) jobs in de periode 1997-2017 staat bijna volledig op het conto van de zelfstandigen. De werkgelegenheid in de 5.189 ondernemingen is eerder geconcentreerd in Vlaanderen. De 3,5% grote ondernemingen zorgen voor 52,2% van de werkgelegenheid.

De sector kent een hoog aandeel arbeiders en een hoog aandeel vrouwen in vergelijking tot de totale industrie. Het opleidingsniveau in de sector is relatief laag in vergelijking met de industrie en relatief hoog in vergelijking met de buurlanden. De gemiddelde leeftijd van de werknemers is de afgelopen jaren duidelijk gestegen. Mogelijk is dit toe te schrijven aan de verhoging van leeftijds- en loopbaanvoorwaarden voor pensioen en SWT.

De flexibilisering van het werk is over een lange periode toegenomen. De toename van deeltijdse arbeid, van bepaald vormen van atypische arbeid en van gebruik van interim-arbeid dragen hiertoe bij. Er is een trend naar minder tijdelijke werkloosheid. De toegenomen mobiliteit is vooral het gevolg van de grensarbeid van Franse werknemers.